

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

ZARZĄD PROPAGANDY I AGITACJI
GŁÓWNEGO ZARZĄDU POLITYCZNEGO WP

ROLA REGULAMINÓW WOJSKOWYCH
W KSZTAŁTOWANIU ZWARTOŚCI I MOCY
BOJOWEJ SIŁ ZBROJNYCH PRL

WYDAWNICTWO MINISTERSTWA OBRONY NARODOWEJ

ZARZĄD PROPAGANDY I AGITACJI
GŁÓWNEGO ZARZĄDU POLITYCZNEGO WP

ROLA REGULAMINÓW WOJSKOWYCH
W KSZTAŁTOWANIU ZWARTOŚCI I MOCY
BOJOWEJ SIŁ ZBROJNYCH PRL

WYDAWNICTWO MINISTERSTWA OBRONY NARODOWEJ

ZARZĄD PROPAGANDY I AGITACJI
GŁÓWNEGO ZARZĄDU POLITYCZNEGO WP

ROLA REGULAMINÓW WOJSKOWYCH
W KSZTAŁTOWANIU ZWARTOŚCI I MOCY
BOJOWEJ SIŁ ZBROJNYCH PRL

Materiały do szkolenia politycznego
stanów osobowych Sił Zbrojnych PRL

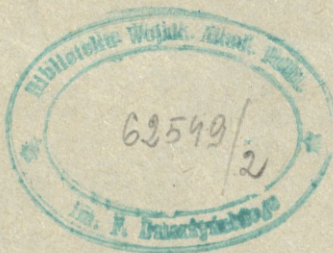
WARSZAWA — PAŹDZIERNIK — 1970

355.208

Opracowanie autorskie
LECHOSŁAW WOJNAROWICZ, ANDRZEJ
JANOWSKI, JERZY SZPILSKI

Redaktor
KAZIMIERZ MACIEJEWSKI

Redaktor techniczny
JACEK ZYKUS

Nowelizacja regulaminów wojskowych podyktowana została wieloma względami.

Oprócz przyczyn wiążących się z rozwojem współczesnej techniki, organizacji i zasad użycia wojsk, konieczność nowelizacji wynikła również ze względów strukturalno-prawnych, związanych z nowymi aktami ustawodawczymi i prawnymi, jakie zostały wydane w ostatnim czasie.

Istniała także potrzeba doskonalszego sprzężenia zasad i przepisów dotychczas obowiązujących regulaminów z bogatą praktyką i doświadczeniami w pracy wychowawczo-szkoleniowej, realizowanej przy aktywnym współudziale kolektywów żołnierskich, przez dowódców i aparat partyjno-polityczny.

Nowe regulaminy nie ronią nic z tego co było wartościowe w poprzednich i co zdało praktyczny egzamin od początku istnienia ludowych sił zbrojnych wychodzą naprzeciw zarówno potrzebom społecznym — wynikającym ze stałego procesu demokratyzacji życia naszego kraju, jak też potrzebom perspektywnego rozwoju sił zbrojnych, przygotowywanych do obrony Ojczyzny w warunkach współczesnego pola walki.

I. ROLA, CHARAKTER I EWOLUCJA TREŚCI REGULAMINÓW WOJSKOWYCH

1. ROLA REGULAMINÓW, JAKO NIEZBEDNEGO CZYNNIKA W ŻYCIU WOJSKA

Regulaminy wojskowe spełniają w życiu wojska niezwykle ważną rolę.

Na podstawie ich przepisów określany jest tok służby wojskowej. W regulaminach zawarte są podstawowe prawa i obowiązki

żołnierskie. Zostały w nich odpowiednio sformułowane zasady żołnierskiego zachowania się oraz postępowania. W regulaminach zostały również uwzględnione postanowienia wynikające z nowego ustawodawstwa karnego.

Regulaminy określają organizację wojskowego życia, szkolenia i wychowania. W oparciu o nie każdy oddział i pododdział ustala porządek wewnętrzny, szkoli i wychowuje żołnierzy na pełnowartościowych obrońców socjalistycznej Ojczyzny.

*
* *

Ideą przewodnią regulaminów wojskowych jest zapewnienie — w oparciu o czynnik świadomości — takiego trybu i toku codziennego życia i działalności wojska, by zapewniał on systematyczny wzrost jego zwartości moralnej oraz gotowości bojowej.

Oparcie całokształtu życia wojskowego o świadome i aktywne działanie obywateli znajduje swe odzwierciedlenie w demokratycznym charakterze przepisów regulaminów wojskowych, przepojonych głębokim humanizmem. Swym demokratycznym charakterem regulaminy wojskowe potwierdzają w pełni fakt, że w wojsku — mimo jego specyfiki — obowiązują w pełni prawa i obowiązki wyrażone w Konstytucji PRL i innych ustawach podejmowanych przez Sejm.

Poszczególne sformułowania regulaminów wojskowych pozwalają na wdrażanie w codziennym życiu zasad i idei demokratyzmu na gruncie wojska. Umożliwia to właściwe kształtowanie, na zasadzie wzajemnej życzliwości, stosunków międzyludzkich pomiędzy przełożonymi i podwładnymi, nacechowanymi taktem i wzajemnym szacunkiem. Sprzyja temu regulaminowy obowiązek pobudzania i rozwijania przez dowódców aktywności kolektywów żołnierskich.

*
* *

W każdej zorganizowanej grupie społecznej, a tym bardziej w społeczności wojskowej obowiązują określone zasady organizacji działania oraz normy postępowania.

Podstawowym źródłem wszystkich norm prawnych i przepisów regulujących życie społeczne jest Konstytucja PRL. Konstytucja PRL, określając w swej treści „obronę Ojczyzny jako najświętszy obowiązek każdego obywatela”, zobowiązuje wszystkich do traktowania tego — jako obowiązku najważniejszego.

Nic bowiem dla nas Polaków, dla naszego narodu nie może

być ważniejsze od wolności i niepodległości, w którego kartach historii walka o niepodległy byt była i jest zawsze sprawą najważniejszą. W imię wolności miliony Polaków oddawały swe życie w powstaniach narodowych, w walkach niepodległościowych innych narodów, w walce o byt narodowy i państwowy przeciw okupantowi hitlerowskiemu.

Dlatego też dziś, gdy mówimy o konieczności podnoszenia gotowości bojowej naszego wojska, zapewnienia wysokiej jego sprawności, lepszego porządku oraz wyższego poziomu dyscypliny — podyktowane jest to nie tylko konstytucyjnym obowiązkiem, ale również doświadczeniami płynącymi z naszej przeszłości.

Stąd też rozwijając stwierdzenie konstytucyjne, że „*służba wojskowa jest zaszczytnym obowiązkiem patriotycznym obywateli PRL*” — Regulamin służby wewnętrznej zadaniom patriotycznego obowiązku obrony kraju poświęca cały rozdział.

Na samym wstępie tego regulaminu zwrócono uwagę na podstawowe zadanie: „*świadomego i sumiennego wypełniania obowiązków żołnierskich w czasie pokoju, a gdy zajdzie potrzeba nieszczędzenia krwi i życia w obronie Ojczyzny*”.

Jednym z zasadniczych obowiązków, jakie nakładają regulaminy na żołnierzy, jest: obowiązek zdecydowanego przeciwdziałania wszelkim próbom zdrady Ojczyzny, szpiegostwa, dywersji i sabotażu oraz czujność wobec wszelkich prób osłabiania zwartości wojska, podważania jego jedności moralno-politycznej i gotowości bojowej.

*
* *

Spółeczna potrzeba podporządkowywania się jednostki ludzkiej interesom grupy, środowiska, społeczeństwa — wymaga z jednej strony świadomego zrozumienia tej konieczności, z drugiej zaś aktów normatywnych, określających podstawowe obowiązki w tym zakresie.

Jednym z takich aktów prawnych odnoszącym się do społeczności wojskowej jest jednolity tekst ustawy z dnia 21 maja 1963 r. o dyscyplinie wojskowej oraz o odpowiedzialności żołnierzy za przewinienia dyscyplinarne i za naruszenia honoru i godności żołnierskiej.

Ten akt prawny reguluje sprawę dyscypliny w wojsku, która polega na świadomym podporządkowaniu się rozkazom przełożonych.

Dlatego też nieprzypadkowo w omawianej ustawie znajduje się m.in. sformułowanie, że „*podstawą dyscypliny wojskowej jest*

miłość Ojczyzny i wierność narodowi, obywatelska i patriotyczna świadomość żołnierza, poczucie osobistej odpowiedzialności za powierzony mu przez naród obowiązek obrony suwerenności Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i jej socjalistycznego ustroju oraz szacunek i całkowite zaufanie do przełożonych”.

To lapidarne stwierdzenie chyba najwymowniej dowodzi, że w naszym ludowym wojsku nie może mieć miejsca inny typ dyscypliny, jak tylko taki, który jest oparty na świadomości żołnierza.

Rozwinięciem ustawy o dyscyplinie i jej skonkretyzowaniem jednocześnie są znowelizowane regulaminy Sił Zbrojnych PRL.

Podkreślając z całą mocą potrzebę umacniania dyscypliny żelaznej, opartej na świadomości mas żołnierskich, uwypuklają one środki pozytywnego oddziaływania. Mając jednak na względzie konieczność systematycznego zapewnienia gotowości bojowej, jak też niezbędność przestrzegania porządku wojskowego — w ramach którego nieprzerwanie i bez zakłóceń odbywałby się proces szkolenia — regulaminy przewidują stosowanie wobec żołnierzy niezdyscyplinowanych środków zapewniających wymuszenie ich posłuszeństwa i subordynacji. Również i ten element świadczy o pełnym demokratyzmie i humanitarnym charakterze nowych regulaminów wojskowych.

*
* *
*

Niezmienne ważną rolę spełniają regulaminy wojskowe w zakresie przygotowania żołnierzy do wykonania zadań na przyszłym polu walki.

Zdając sobie dokładnie sprawę z ewolucji, a w ostatnim okresie czasu niemal rewolucyjnych zmian w sposobach prowadzenia wojen, nie możemy zapominać o tym, że decydującym czynnikiem zwycięstwa, niezależnie od stopnia nasycenia armii techniką, jest zawsze człowiek.

Od najdawniejszych lat obserwujemy rozwój technicznych środków walki, powodujący stałe zmiany, a nieraz i przewrót w sposobach prowadzenia wojny. Narzucają one konieczność zmiany form organizacyjnych i metod pracy ogniw dowódczych, jak również zmiany w przygotowaniu żołnierzy do działań bojowych.

Tak np. zastosowanie w sposób masowy w kampaniach II wojny światowej czołgów, transportu zmotoryzowanego, lotnictwa zmieniło przede wszystkim wartość czynnika czasu. Dynamizacja i przyspieszenie ruchu spowodowały rozszerzenie się obszaru

pola walki. Niezbędna stała się więc umiejętność posługiwania się środkami technicznymi.

Obraz ówczesnego pola walki wydaje się nam niemal anachroniczny wobec przemian jakie niesie obecny postęp techniczny w postaci pojawienia się broni masowego rażenia. Zarówno broń jądrowa, jak też biologiczna i chemiczna posiadają ogromne możliwości dalszego rozwoju i mogą one być skierowane zarówno przeciwko siłom zbrojnym, jak też i skupiskom ludności cywilnej. Należy przypuszczać, że ze względu na olbrzymią moc i siłę wybuchu jądrowego oraz stałe doskonalenie techniki raketowej obraz przyszłego pola walki zmieni się w sposób zasadniczy od znanego w czasie II wojny światowej. Przyszła wojna będzie niewątpliwie charakteryzowała się wielką dynamiką działań obu walczących stron, szybkością akcji i szerokim śmiałym manewrem. Poszczególne walki czy bitwy będą prowadzone na wielu kierunkach, często izolowanych w stosunku do siebie, a głębokość działań wojsk będzie o wiele większa od tej, jaką znamy z poprzednich wojen.

Mimo wszystko, najbardziej doskonałym elementem walki zawsze pozostanie myśląca istota ludzka. Nie ma urządzenia technicznego równie doskonałego jak mózg ludzki. Siły żywe i technika — to dwa czynniki niezbędne na polu przyszłej bitwy.

Dlatego też czynnik ludzki w konflikcie zbrojnym, jego wartości moralne i intelektualne obok techniki będą miały bardziej decydujące znaczenie w przyszłości, niż to miało miejsce dotychczas.

Właściwe wykorzystanie czynnika ludzkiego w walce jest zależne od jego przygotowania. W procesie przygotowywania żołnierzy do walki na współczesnym polu działań pierwszorzędą rolę odgrywają: czynnik ideowo-moralny oraz umiejętność obchodzenia się ze sprzętem technicznym i jego wykorzystania w zależności od sytuacji bojowej.

Naprzeciw tym potrzebom, zarówno od strony organizacyjnej jak też merytorycznej, wychodzą znowelizowane regulaminy wojskowe.

Zmiany zawarte w tych regulaminach podyktowane zostały troską o podniesienie sprawności bojowej przez jeszcze ściślej powiązanie przepisów z życiem wojska oraz wymogami perspektyw rozwojowych armii, jak też przyszłymi zadaniami, wykonywanymi na współczesnym polu walki.

Regulamin służby wewnętrznej, Regulamin służby garnizonywej i wartowniczej Sił Zbrojnych PRL stanowią zbiór zasad i przepisów mających zapewnić przedbojowe przygotowanie żoł-

niezależnie do skomplikowanych i trudnych zadań w warunkach współczesnych działań wojennych.

Regulamin musztry jest z kolei swego rodzaju przedłużeniem i rozwinięciem pozostałych regulaminów w zakresie wpajania żołnierzom podstawowych nawyków i umiejętności, niezbędnych przy wystąpieniach służbowych oraz do prowadzenia walki.

Regulamin dyscypliny zawiera natomiast środki — w postaci wyróżnień i kar — mające na celu utrzymanie wysokiej dyscypliny, bez której współczesna armia nie jest w stanie wykonać swych zadań.

2. CHARAKTER REGULAMINÓW — ODBICIEM TREŚCI KLASOWEJ PAŃSTWA I ARMII

Charakter treści regulaminów wojskowych, jako podstawowych przepisów regulujących tok życia wojskowego i mających wpływ na realizację zadań wykonywanych przez armię, ma ścisły związek z charakterem samej armii i struktury klasowej społeczeństwa.

Związki zachodzące między armią a strukturą klasową społeczeństwa są nader istotne. Zgodnie z założeniami nauki marksistowsko-leninowskiej armia jako twór określonej struktury społecznej tkwi zawsze w całokształcie stosunków społecznych lub klasowych danego kraju, ustroju oraz ulega wpływom tych stosunków. Nie jest więc obojętne, przy określaniu charakteru i zadań armii, jakie klasy, warstwy i jakie siły społeczno-polityczne występują w danym kraju.

Struktura klasowa wpływa bowiem na fakt, że armia jest mniej lub więcej instrumentem klasowego panowania, że jest w mniejszym lub większym stopniu instrumentem w rękach klasy, państwa, narodu.

Struktura klasowa wpływa na to, że w jednym wypadku korpus oficerski w całości lub w części składa się z ludzi z klasy panującej, a masy żołnierskie wywodzą się spoza niej, w innym — jak to ma miejsce w armiach typu socjalistycznego — armia jest jednolita w swym składzie, to znaczy, że zarówno korpus oficerski, jak i masy żołnierskie rekrutują się z tych samych klas i warstw.

Wynika z tego, że struktura klasowa w różny sposób może wpływać na oblicze armii, określać jej charakter i zadania.

Charakter armii jest zależny też nie tylko od społeczno-politycznego oblicza państwa. Jest on uzależniony również ściśle od ogólnoeconomicznego i kulturalnego poziomu rozwoju kraju, od bogactwa narodowego, od jego możliwości mobilizacyjnych i bud-

żetowych. Charakter armii zależy także od ogólnego stanu sztuki wojennej, a polityka wojskowa od polityki ogólnego kraju.

Jednakże armia zawsze jest instrumentem panowania klasowego, stanowi niejako przybudówkę aparatu państwowego i jako jego narzędzie przeznaczona jest do realizacji funkcji państwa zarówno na zewnątrz, jak i wewnątrz kraju.

Burżuazja niechętnie przyznaje się do faktu wykorzystywania armii jako narzędzia realizacji swoich celów klasowych, to znaczy zarówno podboju innych narodów, jak też funkcji wewnętrznej, to jest walki z klasą robotniczą i masami pracującymi, gdyby chciały się one uwolnić spod panowania kapitału. Często dla zamazania faktycznego oblicza i charakteru zadań armii w państwach burżuazyjnych stwarzane są pozory jakoby współczesne państwa kapitalistyczne były reprezentantami interesów ogólnonarodowych, a zatem też i armia reprezentowała żywotne interesy całego społeczeństwa.

Pozory, że państwo burżuazyjne ma charakter ogólnonarodowy wywoływane są przez to, że współczesny aparat państwowy nie składa się tylko z członków klasy panującej. Wielka burżuazja niekoniecznie musi zajmować wszystkie stanowiska we władzach państwowych. Wystarczy, że jej przedstawiciele obejmują kluczowe pozycje w aparacie władzy i to już automatycznie przesądza o sprawowaniu przez nią kierownictwa politycznego.

Panujące klasy burżuazyjne chcą zawsze mieć armię taką, na której można by polegać w tłumieniu wszelkich ruchów rewolucyjnych i postępowych.

Przy takim modelu armii klasa panująca każdorazowo dostosowuje jej organizację do swych zamierzeń. Znamiennym w tym względzie jest fragment Regulaminu służby wewnętrznej przedwrześniowej armii polskiej, w którym czytamy: „*Nieprzyjacielem są wrogie państwu czynniki wewnętrzne, dążące do obalenia przemocą praw ustroju państwowego i ładu społecznego, ustalonego Konstytucją. Siła zbrojna walcząc pokonywa nieprzyjaciela wewnętrznego i narzuca mu wolę Rzeczypospolitej, uśmierza siłą rozruchy i wymusza na opornych posłuch dla praw obowiązujących*”^{*}.

Interpretacja treści zawartej we wspomnianym regulaminie znalazła się w opracowaniu pt. *Walki uliczne*, którego autorem był ówczesny oficer Sztabu Generalnego ppłk Rowecki. A oto treść interpretacji przytoczonego fragmentu regulaminu służby wewnętrznej armii przedwrześniowej: „*Istotnym i głównym zadaniem siły zbrojnej państwa jest walka z wrogiem zewnętr-*

^{*} Regulamin służby wewnętrznej, część I i II rozdz. A ust. 4.

nym... Jednakowoż, gdy jakieś czynniki wewnętrzne dążą do przeobrażenia gwałtem ustroju państwa lub zakłócenia porządku i ładu publicznego, a władze administracyjne wraz z policją i innymi organami bezpieczeństwa publicznego nie są w stanie opanować położenia, wówczas wojsko zostaje wezwane do stłumienia rozruchów. Wezwane wojsko musi bezwzględnie wymusić posłuch dla rządu i obowiązujących praw, wojsko jest bowiem w rękach rządu narzędziem siły państwa i jako takie może tylko siłą zmusić zbuntowanych do posłuszeństwa”.

Wojsko tłumilo więc rozruchy i wymuszało posłuszeństwo wobec ówczesnych klas panujących. Taką wymowę klasową miało np. użycie wojska w strajku robotników krakowskich w 1923 r., czy w akcjach pacyfikacyjnych na kresach wschodnich.

Jakże groteskowo wygląda w obliczu takich założeń i faktów, głoszona przez burżuazję teza o apolityczności armii i jej korpusu oficerskiego — jak to np. miało miejsce w przedwrześniowej armii polskiej.

W oficjalnych dokumentach reżimu przedwrześniowego podkreślano dość często apolityczność armii i jej korpusu oficerskiego, powołując się na obowiązujący oficerów służby czynnej zakaz należenia do stowarzyszeń politycznych oraz brania udziału w życiu politycznym*.

A więc plebejski charakter mas żołnierskich z jednej strony, a szlacheckie czy burżuazyjne pochodzenie podstawowej części kadry z drugiej strony powodowało, że korpus oficerski wyrastał na grupę elitarną zarówno wobec masy żołnierskiej, jak i wobec społeczeństwa jako całości. Należy dodać, że klasy rządzące celowo podtrzymywały elitarność korpusu oficerskiego za pomocą różnych środków politycznych, ekonomicznych i prestiżowych. To zaś powodowało związanie tego korpusu z klasami rządzącymi i w konsekwencji ułatwiało realizację polityki tych klas wobec innych klas w społeczeństwie.

*

*

*

W innej sytuacji pod tym względem znajdują się siły zbrojne państw socjalistycznych. Budowane przez partię proletariatu, dowodzone przez kadre, której pochodzenie społeczne jest identyczne z pochodzeniem pozostałych żołnierzy, wykonuje zadania pokrywające się z interesami klasowymi mas ludowych i leżące —

* Dekret Prezydenta RP z dn. 12.3.1937 (D.U.R.P. z 18.3.1937 rozdz. VI art. 55 §1.)

obiektywnie rzecz biorąc — w interesie przytłaczającej większości narodu. A więc w armiach socjalistycznych przez masowy udział przedstawicieli tych klas, którym armia służy, ujawniają się elementy zadań ogólnonarodowych.

Każda armia socjalistyczna ma klasowo-plebejski charakter. Osiąga się to dzięki politycznemu kierownictwu partii armią i ideologicznemu oddziaływaniu na masy żołnierskie, przez odpowiedni dobór kadr wojskowych i wychowywanie ich w tym samym duchu i klimacie w jakim wychowywane są cywilne kadry partyjne i państwowe. Armia socjalistyczna spełnia rolę służebną wobec swojej klasy panującej, a w miarę przekształcania się społeczeństwa w społeczeństwo socjalistyczne (zaniku sprzeczności klasowych) przybiera coraz bardziej charakter ogólnonarodowej siły zbrojnej.

Na różnych etapach rewolucji socjalistycznej różnie kształtował się charakter i funkcja wojska. W Związku Radzieckim w okresie walki o władzę rolę socjalistycznej siły zbrojnej spełniały oddziały Gwardii Czerwonej oraz te oddziały byłej armii carskiej, które aktywnie wystąpiły po stronie rewolucji. W zadaniach jakie one wówczas wykonywały dominowały zadania o charakterze klasowym. W okresie późniejszym w czasie walk Armii Czerwonej z Niemcami na froncie zachodnim i z interwencją dominowały zadania o charakterze ogólnonarodowym. Z kolei obserwujemy ewolucję w kierunku dominacji zadań o charakterze klasowym, wtedy gdy Armia Czerwona broniła władzy radzieckiej, likwidując resztki kontrrewolucji. Współcześnie jest ona armią o charakterze ogólnonarodowym.

Nieco inaczej, bo w odmiennych warunkach historycznych i społecznych kształtował się charakter i funkcje armii państw socjalistycznych, powstałych w okresie trwania II wojny światowej oraz po jej zakończeniu. Siły zbrojne tych państw organizowane były w okresie walk z okupantem, co w znacznym stopniu wpływało na ich charakter.

Klasycznym tego przykładem jest ludowe Wojsko Polskie, a jeszcze przedtem 1 armia WP i działające w kraju oddziały Armii Ludowej, które miały w pełni, w okresie walki z okupantem, charakter ogólnonarodowy. Po zakończeniu działań wojennych ludowe Wojsko Polskie wypełniało przede wszystkim funkcje klasowe, łamiąc opór nie rezygnujących z walki oddziałów reakcyjnego podziemia.

Tak więc cechą charakterystyczną armii państw socjalistycznych jest to, że wypełniają one dwoistą funkcję: działając jako instytucje wojskowo-polityczne przez aktywny udział w przepro-

wadzeniu przemian rewolucyjnych metodami nie tylko militarnymi, ale też i politycznymi oraz jako zbrojny oręż władzy ludowej.

Inną cechą armii socjalistycznych, odróżniającą je od armii burżuazyjnych, jest ściśle i stałe powiązanie ich z cywilnym aparatem władzy. Wynika to z identyczności celów wojska z celami socjalistycznego społeczeństwa — których wykładnią jest polityka partii, jak też z codziennego zązębiania życia wojska z życiem narodu. Wynika wreszcie z aktywnego zaangażowania się wojska w życie polityczne i z kierowniczej roli partii w wojsku.

*
* *

Z odmiennej treści klasowej państwa socjalistycznego w przeciwieństwie do burżuazyjnego, wyrażającej się głównie w tym że kierowniczą siłą w państwie socjalistycznym jest klasa robotnicza sprawująca swą władzę pod przewodem partii marksistowsko-leninowskiej w sojuszu z pracującym chłopstwem i inteligencją, wynika zarówno i skład socjalny kadry armii nowego typu, jak też i odmienny charakter zadań samej armii.

Zgodnie z rolą państwa socjalistycznego kadra zawodowa armii nowego typu wypełnia podstawowe zadanie, zgodne ze społecznym zapotrzebowaniem narodu, a mianowicie: wychowuje młodych obywateli powoływanych do służby wojskowej na świadomych swych zadań budowniczych ustroju socjalistycznego oraz mężnych i dobrze przygotowanych do obrony Ojczyzny — żołnierzy.

Stąd też i koncepcja wzoru żołnierza zawodowego ludowego Wojska Polskiego polega na zasadniczo różnej koncepcji w odróżnieniu od wzoru oficera czy podoficera armii przedwrześniowej.

We wszystkich dokumentach wydanych przez władzę ludową, w tym i w regulaminach wojskowych, podkreśla się wyraźnie klasowy charakter kadry zawodowej.

Z klasowym charakterem kadry zawodowej ludowego Wojska Polskiego wiąże się właśnie wspomniana główna jej rola w wychowywaniu podwładnych, konieczność określonego, politycznego zaangażowania oraz zdobywania wiedzy politycznej. Wiedza polityczna i ideowość żołnierzy zawodowych uznawane są za cechy naczelne, które każdy oficer, chorąży, podoficer zawodowy powinien posiadać obok wiedzy wojskowej. Jest to bowiem rękomią prawidłowego realizowania podstawowej funkcji państwa socjalistycznego w szeregach armii — funkcji wychowawczej.

W tym też duchu, w odróżnieniu od regulaminów armii przed-

wrześniowej, są przepojone określone postanowienia nowych regulaminów Sił Zbrojnych PRL.

*
* *

Jedną z istotnych cech naszych regulaminów jest kształtowanie zasad honoru żołnierskiego. Regulamin służby wewnętrznej Sił Zbrojnych PRL, zarówno poprzedni, jak i znowelizowany, bardzo konkretnie określa w tym względzie obowiązki żołnierzy. Honor i godność żołnierza ściśle wiąże z patriotycznym obowiązkiem służby wojskowej w obronie „*wolności i niepodległości Narodu Polskiego, jego bezpieczeństwa, pokoju oraz ustroju socjalistycznego*”^{*}.

Honor i godność żołnierską, w ujęciu naszych regulaminów, w odróżnieniu od ich określeń w regulaminie armii przedwrześniowej (w którym treść tego pojęcia zawężono do „*chęci zdobywania osobistej sławy*”^{**}) — są nierozdzielne z naczelnym nakazem dotrzymywania przysięgi wojskowej, obrony sztandaru jako symbol wierności, honoru, męstwa i tradycji bojowej oddziału.

Ten element honoru i godności żołnierskiej, w którym jest zawarta idea osobistego zdobywania sławy żołnierskiej w ścisłej więzi z troską o sławę całego oddziału i kolektywu, z którym żołnierz związany jest organicznie przysięgą wojskową — jest istotny dla zrozumienia intencji nowych regulaminów, przepojonych ideą humanizmu i socjalistycznego patriotyzmu.

*
* *

W armii socjalistycznej, dzięki wspólnocie interesów kadry zawodowej i żołnierzy służby zasadniczej, powstają nowe stosunki międzyludzkie. W oparciu o nie kształtują się nowe tradycje i obyczaje zgodne z normami współżycia socjalistycznego. Proces kształtowania nowych — zgodnych z duchem socjalizmu — stosunków międzyludzkich w armii niejednokrotnie wyprzedza obowiązujące w danym wypadku regulaminy i zarządzenia, które potem muszą ulegać określonym zmianom.

Przykładem tworzenia się nowych stosunków międzyludzkich w naszym wojsku jest różnorodna w formach działalność wychowawcza prowadzona przez kolektywy żołnierskie wobec żołnierzy mniej zdyscyplinowanych, w tym między innymi działal-

^{*} Regulamin służby wewnętrznej Sił Zbrojnych PRL, cz. I rozdz. I str. 9.

^{**} Z tego rodzaju ujęciem spotykamy się w Regulaminie wewnętrznym, A. I z czerwca 1925 r. rozdz. I § 1 pkt. 2.

ność sądów koleżeńskich, a także forma wychowywania przez kolektyw sprawców przestępstw mniejszej wagi oraz stosowanie poręczeń — co znalazło pełne odzwierciedlenie w nowej ustawie o dyscyplinie oraz regulaminach wojskowych.

Zgodność interesów klasowych kadry i mas żołnierskich stwarza w armii typu socjalistycznego podstawę do rozwinięcia na szeroką skalę metod pracy ideowo-wychowawczej i propagandowej. Jest to jednym z czynników kształtowania życia wojska w oparciu o świadomość polityczną żołnierzy. Dlatego też czynnik polityczny szeroko został uwzględniony w nowych regulaminach. Element ten jest zasadniczo odmienny od regulaminów armii przedwrześniowej.

3. EWOLUCJA TREŚCI REGULAMINÓW W ZWIĄZKU Z ROZWOJEM LUDOWEGO WOJSKA POLSKIEGO I JEGO ZADANIAMI (NA PRZYKŁADZIE REGULAMINU DYSCYPLINARNEGO)

Regulaminy w ludowym Wojsku Polskim, nie licząc mniejszych poprawek i uzupełnień w minionych 27 latach zmieniono czterokrotnie. Potrzeba nowelizacji regulaminów wojskowych wynikała, jak już wspomniano, z konieczności sprzężenia zasad w nich zawartych z potrzebami praktyki życia wojskowego, z rozwojem armii.

W historii współczesnego wojska najczęściej modyfikacji ulegał regulamin dyscyplinarny. I dlatego też na jego przykładzie spróbujemy wykazać przebieg ewolucji w zależności od tego, jak czynnik świadomości społecznej naszych żołnierzy wzrastał w miarę przeobrażeń gospodarczo-społecznych i politycznych naszego kraju.

Ogólny poziom rozwoju współczesnej cywilizacji, stopień rozwoju naukowego, kulturalnego, technicznego i ekonomicznego społeczeństwa spowodowały konieczność wprowadzania zmian w metodach i środkach oddziaływania wychowawczego.

Demokratyczne formy kierowania i zarządzania państwem, gospodarką, wojskiem to nie lepszy lub gorszy pomysł danej jednostki lub grupy ludzi — lecz historycznie uzasadniona konieczność i warunek pomyślnego rozwoju współczesnych narodów.

W europejskich, i nie tylko europejskich, armiach narodowych w ostatnich kilkudziesięciu latach obserwuje się stopniowe, systematyczne przechodzenie w mniejszym lub większym stopniu od metod oddziaływania opartych na środkach przymusu i represji do metod przekonywania i perswazji.

Najpełniej te zasady rozwinęły się w armiach typu socjalistycznego, bowiem wypływają one z istoty samego ustroju.

Dwa elementy natury szkoleniowo-wychowawczej — w świetle wymogów współczesnej wojny — wymagają od nas stosowania w jak najszerszym względzie środków perswazji i przekonywania (w każdym razie w większym stopniu aniżeli środków przymusu i represji), a mianowicie:

1) Fakt, że zadaniom na polu walki poddać będą mogły bardziej efektywnie żołnierze posiadający wysoką świadomość polityczną, dużą samodzielność działań, inicjatywę oraz głębokie zaufanie do dowódcy; jak też

2) niezbędność uodporniania psychiki żołnierzy na wszelkie przejawy paniki, strachu itp.

Sytuacja ta zmusza dowódców i wychowawców do poszukiwania nowych metod i środków: jak najlepiej zachęcić żołnierzy do wykonywania różnych zadań; jak mobilizować wysiłek młodych ludzi i za pomocą jakich metod ukierunkowywać ich zainteresowania oraz aktywność w łóżysko najbardziej korzystne dla procesów wychowawczo-szkoleniowych. Stąd też wynika potrzeba stałego poszukiwania i rozwijania różnych metod rozbudzania ambicji oraz szerokiego stosowania bodźców moralnych.

Wyrazem pełnej realizacji tych wymogów w naszej armii jest uchwalenie w 1963 r. ustawy o dyscyplinie wojskowej oraz o odpowiedzialności żołnierzy za przewinienia dyscyplinarne i za naruszenia honoru i godności żołnierskiej, w której m.in. środki wyróżnienia żołnierzy wysunięte zostały na pierwszy plan.

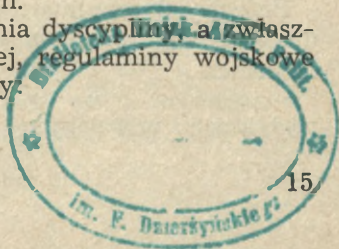
Zmiany te zrywają z wielowiekową tradycją w systemie wychowania wojskowego w naszej armii.

*
* *
*

Krótkie prześledzenie proporcji ustawienia w regulaminach poprzednich środków negatywnych (kar) i pozytywnych (wyróżnień) form oddziaływania wychowawczego — pozwoli zrozumieć znaczenie istotnego przełomu, jaki dokonano na przestrzeni 27-lecia w Siłach Zbrojnych PRL.

W dwóch współczesnych okresach państwowości polskiej w siłach zbrojnych obowiązywały różne przepisy dyscyplinarne, zawarte w ustawach sejmowych i dokumentach wykonawczych, tj. regulaminach, zarządzeniach i instrukcjach.

Ze względu na różny sposób traktowania dyscypliny, a zwłaszcza wyróżnień w praktyce dyscyplinarnej, regulaminy wojskowe można podzielić na trzy następujące grupy:

a) regulaminy, które omawiały tylko rodzaje, zakres i sposób karania, nie wspominając o wyróżnieniach;

b) regulaminy, w których główny nacisk położony był jeszcze na karach i karaniu, ale zawierające już przepisy o bodźcach pozytywnych (wyróżnienia);

c) regulaminy, w których wyróżnieniom nadano rolę pierwszoplanową w kształtowaniu dyscypliny i wychowaniu żołnierzy.

Regulaminy z grupy pierwszej obowiązywały w latach międzywojennych i w okresie II wojny światowej.

Przepisy dyscyplinarne obowiązujące w owym okresie, a zawarte w Regulaminie służby wewnętrznej, cz. IV, mimo pewnych różnic w sformułowaniach poszczególnych punktów*, jedno miały wspólne — nie zawierały wyróżnień, a tylko sankcje karne uznając je jako główny środek utrzymania dyscypliny. Metodą kształtującą życie wojska miała być represja.

W przepisach tego typu regulaminu odczuwa się wyraźny brak określenia więzi ideowych i wspólnoty interesów między kadrami a masami żołnierskimi. Nie znajdujemy w przepisach tego regulaminu odwołania się do świadomości żołnierzy. Wynikało to z istoty i charakteru armii burżuazyjnej, jakim była przedwojenna armia polska.

Pewne zmiany pod względem wprowadzenia elementów demokratycznych w przepisach dyscyplinarnych przyniósł rok 1945, kiedy to wydane zostały po raz pierwszy wojskowe przepisy dyscyplinarne ludowego Wojska Polskiego.

Do czasu wprowadzenia ich w życie, w kwestiach dyscypliny opierano się na różnych przepisach, nawet na prawie zwyczajowym. W regularnych jednostkach częściowo obowiązywały odpowiednie rozkazy dowództwa 1 Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki, 1 i 2 armii WP, regulaminy armii przedwrześniowej, a także Armii Radzieckiej. W oddziałach Gwardii Ludowej i Armii Ludowej praktykę dyscyplinarną regulowały wewnętrzne rozkazy.

Opracowując przepisy dyscyplinarne ludowego Wojska Polskiego sięgnięto do tradycji narodowych, w tym również do względnie postępowego regulaminu z 1925 r. Wniesione poprawki i uzupełnienia mocno akcentowały, że podstawą karności w odrodzonym Wojsku Polskim jest świadomość społeczna żołnierza-obywatela.

Przepisy dyscyplinarne z owego okresu, już we wstępie stwierdzają, że: „...*zadaniem dyscypliny jest spotęgowanie siły bojo-*

* Regulamin służby wewnętrznej, cz. IV z roku 1925 uległ pewnej modyfikacji i uzupełnieniom w roku 1939 i 1941.

wej wojska przez świadome, ofiarne spełnienie obowiązków żołnierza-obywatela oraz drogą utrzymania karności, porządku i ładu wojskowego”*

W przepisach tych znajdujemy już uprawnienia przełożonych do wymierzania kar dyscyplinarnych i udzielania pochwał oraz nagród za „gorliwe i sumienne wykonywanie obowiązków, wyróżnienie się postęпами w pracy, wyszkoleniu bojowym lub polityczno-wychowawczym”.

A więc przepisy z 1945 r., po raz pierwszy w historii naszego oręża, wymieniają pozytywne środki oddziaływania, wyliczając także formy wyróżnienia za wzorową służbę.

Kolejne przepisy dyscyplinarne w formie odrębnego regulaminu wydawane były na przestrzeni lat 1945—1970 czterokrotnie. Tempo szybkie, jeżeli zważyć, że kiedyś regulaminy nie zmieniały się przez całe dziesięciolecia. Znamienny jednak jest przy tym fakt, że w dawnych armiach nie zmieniał się nie tylko regulamin, lecz nie dokonywano zasadniczych zmian ogólnych w systemie organizacji i dowodzenia, podczas gdy nasze wojsko w minionych 27 latach przeszło prawdziwą rewolucję społeczną, techniczną i organizacyjną.

Istotnym elementem nowych regulaminów w ludowych Siłach Zbrojnych PRL było to, że po raz pierwszy odwoływano się do świadomości mas żołnierskich.

„...Podstawą dyscypliny wojskowej jest świadomość każdego żołnierza, iż stoi na straży wolności, niepodległości i granic Polski Ludowej przed zakusami imperializmu, na straży władzy ludowej i praw ludu pracującego”**.

Nowym elementem w regulaminach ludowych sił zbrojnych jest również sprecyzowanie pojęcia dyscypliny: „jako ściśle przestrzeganie przez wszystkich żołnierzy porządku i zasad określonych w przepisach prawa, w regulaminach lub innych przepisach wojskowych oraz rozkazach przełożonych”.

Zdefiniowanie pojęcia dyscypliny i odwołanie się do świadomości żołnierzy spowodowało także zastosowanie pozytywnych środków oddziaływania. Odtąd kolejne regulaminy nakładały na przełożonych obowiązek nie tylko karania dyscyplinarnego za naruszenia praw porządku wojskowego, ale i zobowiązywały ich do udzielania wyróżnień żołnierzom przodującym w szkoleniu i dyscyplinie.

* Regulamin służby wewnętrznej, cz. IV. Wojskowe przepisy dyscyplinarne, wprowadzone w życie w dniu 26 października 1945 r. rozkazem Naczelnego Dowódcy WP na podstawie dekretu z dnia 26.06.1945 (Dz. U.R.P. nr 37 poz. 219 z dnia 26.09.1945 r.).

** Regulamin dyscyplinarny Sił Zbrojnych PRL, MON Warszawa, 1950 r.

Następne etapy ewolucji przepisów regulaminu dyscyplinarnego charakteryzowały się rozszerzaniem zakresu pozytywnych środków wychowawczych.

Wprawdzie Regulamin dyscyplinarny Sił Zbrojnych PRL z roku 1959 nie zawiera radykalnych zmian, jednak już wyraźnie preferuje kierunek dalszego ograniczania środków represji i przymusu.

Zasadniczych zmian dokonano w Regulaminie dyscyplinarnym Sił Zbrojnych PRL z roku 1964. Przepisy tego regulaminu, uwzględniając warunki i potrzeby w pracy wychowawczej w wojsku, po raz pierwszy wyróżnienia umieszczają na czołowym miejscu przed karami dyscyplinarnymi.

Ta pozornie formalna zmiana w istocie stanowiła zasadniczy zwrot, w kierunku oparcia praktyki dyscyplinarnej przede wszystkim na pozytywnych środkach wychowawczych.

Dalszym procesem nadawania przepisom dyscyplinarnym głębokiego sensu humanistycznego — jest nowelizacja przepisów Regulaminu dyscyplinarnego Sił Zbrojnych PRL dokonana aktualnie.

Podobnym też celem kierowano się przy nowelizacji treści pozostałych regulaminów wojskowych.

II. CZYNNIKI DETERMINUJĄCE POTRZEBĘ DOKONANEJ NOWELIZACJI REGULAMINÓW WOJSKOWYCH

Każdą zbiorowością ludzką rządzą określone prawa. Prawa te realizowane są w formie ustaw oraz innych przepisów regulujących postępowanie członków tej zbiorowości. Nie są to jednak prawa „wieczne”, niezmiennie. Również w naszym kraju, wraz z rozwojem i pogłębianiem socjalistycznego charakteru naszego państwa na wszystkich płaszczyznach, konieczne staje się przystosowanie obowiązujących praw do zachodzących przemian.

Wojsko, siły zbrojne są społecznością specyficzną, od której zwartości i mocy bojowej zależy bezpieczeństwo i całość granic naszego państwa — Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Dlatego też służba wojskowa jest jedną służbą w państwie, której pełnienie ustawodawca podniósł do rangi obowiązku najwyższego — konstytucyjnego (art. 78 ust. 2 Konstytucji PRL).

Charakter służby wojskowej w ogóle, podział tej służby na poszczególne rodzaje, podział żołnierzy według stopni wojskowych i grup w stopniach, warunki służby wojskowej, a w szczególności pewne ograniczenie swobody postępowania i działania żołnierza, ścisła wzajemna zależność żołnierzy, szeroki zakres

stosunków przełożenia i podwładności z tytułu stanowiska i stopnia wojskowego, życie w zbiorowości, zwiększony w porównaniu do innych obywateli zakres obowiązków bezpośrednich, rola dowódcy w wojsku i prawna ochrona jego osoby, różnorodność funkcji i stanowisk w wojsku, szczególny charakter i znaczenie rozkazu wojskowego, częsta zmienność kolektywów żołnierskich — wszystko to sprawia, że jak żadna inna służba jest ona zależna od ścisłego przestrzegania ustalonych nakazów i przepisów.

Regulaminy wojskowe — to właśnie podstawowe zbiory przepisów ustalających tok życia w wojsku oraz zasady postępowania każdego żołnierza.

Z dniem 1 października 1970 r. weszły w życie nowe regulaminy wojskowe. Regulamin służby wewnętrznej Sił Zbrojnych PRL (Szt. Gen. 500/70), „Regulamin służby garnizonowej i wartowniczej Sił Zbrojnych PRL” (Szt. Gen. 502/70), „Regulamin musztry Sił Zbrojnych PRL” (Szkol. 400/70) i „Regulamin dyscyplinarny Sił Zbrojnych PRL” (Szt. Gen. 501/70).

Dokonana po raz czwarty w okresie powojennym zmiana regulaminów wojskowych jest wyrazem przemian dokonujących się w naszym kraju. Przemiany te podzielić można na dwie zasadnicze grupy — przemiany w strukturze i świadomości społecznej, oraz zmiany w organizacji wojska i rozwój techniki wojskowej.

*
* *

Żołnierz ludowego Wojska Polskiego — niezależnie od posiadanego stopnia wojskowego, czy zajmowanego stanowiska — jest także aktywnym, ideowym obywatelem, współtwórcą socjalistycznego państwa. Sprawy własnego narodu, sprawy obrony jego socjalistycznych zdobyczy, nie są obojętne żadnemu żołnierzowi. Charakter naszego wojska, jego cele i zadania idą w parze z przynależnością socjalną żołnierzy. Zanikły przedziały klasowe pomiędzy kadrą zawodową a masą żołnierską, powstały i pogłębiły się warunki dla wzajemnego zaufania, szacunku i solidarności.

Ta wspólnota interesów przełożonych i podwładnych, wspólnota klasowa, zespalaająca więc idei socjalistycznej — to czynniki istniejące tylko w armiach nowego typu, armiach socjalistycznych. Zacieśniająca się w procesie przemian świadomość społecznej więzi kadry zawodowej i żołnierzy służby zasadniczej, była istotnym czynnikiem wywołującym potrzebę wprowadzania zmian do regulaminów wojskowych.

*

*

*

Innym czynnikiem dokonanej nowelizacji regulaminów stały się zmiany jakościowe w poziomie ideowym i stopnia wykształcenia oraz przygotowania zawodowego młodzieży powoływanej do służby wojskowej.

Obserwowane w ostatnich latach zaktywizowanie działalności wychowawczej szkół, organizacji młodzieżowych i społecznych, środków masowego przekazu, w kierunku kształtowania postaw obronnych młodzieży i jej świadomego patriotyzmu, przynosi widoczne rezultaty.

Młodzież, powoływana do odbycia służby wojskowej, przychodzi z coraz bardziej ukształtowanymi postawami i poglądami na konieczność rozwijania i umacniania ludowej obronności.

Coraz większy wzrost poziomu politycznego i intelektualnego młodzieży, stanu obywatelskiej świadomości pozwala na łatwiejsze ugruntowanie w niej — w warunkach służby wojskowej — podstawowych zasad dyscypliny wojskowej, opartej na wewnętrznym samodyscyplinowaniu, na świadomej woli pełnego podporządkowania się postanowieniom regulaminów i rozkazów przełożonych, na wykonywaniu tych rozkazów jako nakazów własnego sumienia. Taki typ dyscypliny — twardej i świadomej jest obiektywną koniecznością współczesnego pola walki.

Niemale znaczenie ma też wzrastający z roku na rok stopień wykształcenia i przygotowania zawodowego młodzieży przychodzącej do wojska. Burzliwy rozwój i demokratyzacja oświaty, fakt, że 85% młodzieży uczy się w Polsce dalej po ukończeniu szkoły podstawowej, rozwój i podniesienie rangi szkolnictwa zawodowego, wszystko to sprawia, że dzisiejszy poborowy stoi pod względem wiedzy, przygotowania zawodowego i ogólnego poziomu intelektualnego oraz stopnia dojrzałości społecznej znacznie wyżej niż jego odpowiednik sprzed dziesięciu czy piętnastu laty.

Każdy, kto ma bezpośrednią styczność z żołnierzami, wie jak wiele problemów praktycznych wynika z faktu ciągłego podnoszenia się poziomu intelektualnego młodych ludzi, których wojsko dostaje z cywila. Nie można już do nich trafić za pomocą tych samych metod i argumentów, które kiedyś były dobre i powszechnie stosowane. Wynika stąd potrzeba stałego doskonalenia zasobu środków i treści oraz form i metod wychowania i szkolenia żołnierzy. Temu właściwie celowi służyć ma dokonana nowelizacja regulaminów wojskowych.

* * *

Wreszcie wspomnieć trzeba o zmianach w strukturze i poziomie przygotowania kadry zawodowej wojska.

Głębokie przemiany, jakie dokonały się w korpusie oficerów, chorążych i podoficerów zawodowych wynikają przede wszystkim z tego, że kadra zawodowa ludowego Wojska Polskiego stanowi dziś grupę ludzi o wysokich kwalifikacjach i szerokich horyzontach myślowych. Uzależnienie możliwości awansu od poziomu kwalifikacji i wykształcenia stanowi istotny element programu rozwoju naszego wojska.

Rozwój nowoczesnej techniki wojskowej, wzrost nasycenia skomplikowanym sprzętem i uzbrojeniem, coraz większy odsetek ludzi, przychodzących do wojska ze średnim wykształceniem, zmiany w systemie organizacyjnym i szkoleniowym wojska — oto czynniki, które powodują, że wymagania stawiane kadrze dowódczej i technicznej, a zwłaszcza kadrze oficerskiej, stale rosną. Wiele czynności wymagających wysokich kwalifikacji dowódczych i technicznych wykonują dziś oficerowie. Ponadto wprowadzono wiele specjalności wojskowych, które mogą wykonywać jedynie ludzie odpowiednio przygotowani.

W obecnych warunkach oficer, chorąży, czy podoficer musi posiadać taki poziom wiedzy ogólnej i fachowej, by w krótkim stosunkowo czasie mógł wyszkolić żołnierzy służby zasadniczej. Mówiąc inaczej, musi on posiadać wiedzę ogólną i specjalistyczną wiedzę wojskową oraz umiejętność praktycznego jej stosowania.

Jeśli do niedawna wykształcenie średnie było wystarczającym cenzusem dla oficerów, to dzisiaj cenzusem tym staje się dla nich wykształcenie wyższe, którym legitymuje się obecnie ponad 30% oficerów naszego wojska. Odsetek ten będzie szybko rosł, w związku z przekształceniem szeregu szkół oficerskich w szkoły wyższe. Cenzus wykształcenia średniego wymagany jest natomiast od nowo utworzonego korpusu chorążych. Również od podoficerów zawodowych wymagane jest ukończenie co najmniej szkoły zawodowej.

W parze ze wzrostem wykształcenia i przygotowania zawodowego kadry wzrastała również jej ideowa dojrzałość i walory moralno-polityczne. Wynikało to z jednolitej klasowej struktury kadry i jej złączenia silnymi więziami z władzą ludową i partią. Tak np. ponad 80% oficerów to synowie robotników i chłopów, taki sam odsetek wśród kadry oficerskiej stanowią członkowie PZPR. Jest sprawą oczywistą, że kadra zawodowa odgrywa decydującą rolę w strukturze wojska. Dlatego właśnie nowe regu-

laminy w sposób szczególny eksponują rolę przełożonych w procesie wychowania i szkolenia żołnierzy.

*
* *

Przechodząc do omówienia drugiej grupy czynników wpływających na potrzebę nowelizacji regulaminów, zwrócić należy uwagę na postępujące wciąż unowocześnianie naszych sił zbrojnych.

Dynamiczny rozwój naszych sił zbrojnych stawia wciąż nowe wymagania przed wszystkimi żołnierzami ludowego Wojska Polskiego.

Ludowe Wojsko Polskie w okresie 27 lat zmieniło się zasadniczo i stanowi dziś potężną siłę, zdolną do walki z przeciwnikiem uzbrojonym w najnowocześniejszą broń.

Dysponujemy dziś dobrze rozwiniętą bazą ekonomiczną, co nie pozostaje bez wpływu na przemysł obronny, a w ślad za tym i na proces modernizacji sił zbrojnych.

Najbardziej syntetycznym wskaźnikiem modernizacji ludowego Wojska Polskiego jest wzrost ilości koni mechanicznych; przypadających na jednego żołnierza. W 1939 r. na jednego żołnierza przypadało zaledwie 0,2 konia mechanicznego, w 1945 r. 2 konie mechaniczne, w 1966 r. — 40 koni mechanicznych (a więc 200 razy więcej), a z każdym rokiem stosunek ten jest jeszcze bardziej korzystniejszy.

*
* *

Wraz z wprowadzeniem nowego sprzętu bojowego następowały również zmiany w strukturze i organizacji wojska.

Nie ma dziś w naszym wojsku piechoty w dawnym tego słowa znaczeniu. Piechurzy przesiedli się na samochody i transportery opancerzone, a uzbrojenie — karabiny, broń maszynowa i inna broń strzelecka — zostało gruntownie zmodernizowane.

W ostatnich latach rozwinęły się wojska pancerne i zmechanizowane. Obecnie nasza dywizja pancerna ma ponad 2 razy więcej czołgów aniżeli posiadała ich cała armia polska w 1939 r. Czołgi będące na uzbrojeniu naszych jednostek pancernych i zmechanizowanych są — nawet zdaniem specjalistów zachodnich — najnowocześniejsze na świecie.

Współczesne dywizje, posiadające w swym składzie artylerię różnego przeznaczenia, czołgi, wojska inżynieryjne, chemiczne, łączności i inne, dysponują dużą siłą ognia oraz pokaźnym zasobem środków transportu i wyposażenia technicznego. Są one zdol-

ne do wykonywania operacji o dużym zasięgu i w bardzo szybkim tempie.

W okresie powojennym zostało sformowanych wiele nowych jednostek o różnym charakterze działania na współczesnym polu walki: jednostki powietrznodesantowe, jednostki raketowe, radiotechniczne i specjalistyczne oddziały obrony terytorialnej kraju.

Rozwinęły się u nas w kraju, na potrzeby ogólnonarodowe, jak też i obronne, różnorodne badania naukowe. Bardzo istotną rolę w tym względzie spełniają wojskowe instytuty badawcze oraz wojskowe ośrodki akademickie.

O roli naukowych badań, wywierających wpływ na nowoczesność i sprawność obrony, wskazywał Minister Obrony Narodowej: „Szczególną wymowę — podkreślił na V Zjeździe PZPR Minister Obrony Narodowej, gen. broni Wojciech Jaruzelski — mają nasze naukowe osiągnięcia w rozwoju elektroniki kwantowej, a zwłaszcza laserów. Rozwinęły się jednocześnie systemy wyższego rzędu, automatyzujące niektóre procesy kierowania, zwłaszcza w wojściach lotniczych i obrony powietrznej kraju. Wzrósł wreszcie prawie 4-krotnie potencjał elektroniczny maszyn cyfrowych oraz licząco-analitycznych. Osiągnięcia te stanowią szczególne znamię nowoczesności, warunek sprawności naszego obronnego pogotowia w okresie pokoju i skutecznego działania w okresie wojny”.

W ostatnich kilku latach nastąpił prawie trzykrotny wzrost różnego rodzaju środków raketowych, czterokrotny wzrost ilości naddźwiękowych samolotów, pięciokrotny — transporterów opancerzonych i półtorakrotny — nowoczesnych czołgów. Zaszły także poważne zmiany w uzbrojeniu i wyposażeniu żołnierzy. Przyniosło to poważne wzmocnienie potencjału ogniowego naszej armii.

Te potężne środki wymagają jednak coraz doskonalszego kierowania nimi. Klucz do realizacji tego zadania leży nie tylko w zastosowaniu skomplikowanych urządzeń z dziedziny najnowszych zdobyczy elektroniki i automatyki, ale przede wszystkim wysokich umiejętności ludzi.

Stąd też wymaganiom, które stawia nowoczesna technika, mogą sprostać jedynie dobrze wyszkoleni i ideowo zaangażowani żołnierze, a przede wszystkim odpowiednio przygotowana, o wysokich walorach moralno-politycznych kadra. Albowiem nowoczesność armii, to jednocześnie nowoczesność pełniącego w niej służbę człowieka. Walory umiejętności żołnierza, a zwłaszcza walory dowódcy muszą być tym wyższe, im bardziej potężna i skomplikowana jest powierzona mu broń. W obecnych czasach, w dobie nowoczesnych środków walki każdy żołnierz musi głęboko opa-

go i służb wewnętrznych w koszarach, w czasie transportu i na obozowiskach itp. określa Regulamin służby wewnętrznej.

Regulamin służby wewnętrznej został podzielony na dwie części: I ogólną i II regulującą porządek wewnętrzny w oddziale i tok służby. W części ogólnej zawarto postanowienia dotyczące służby wojskowej i podstawowych obowiązków położonych i podwładnych. Ponadto ujęto w niej przepisy określające cechy dyscypliny wojskowej oraz zasady żołnierskiego zachowania się.

W części II zawarto przepisy regulujące porządek wewnętrzny w oddziale i tok służby. Zamieszczono w niej postanowienia regulujące tryb obejmowania i zdawania stanowisk służbowych, postępowania ze sztandarem, oraz składania przysięgi wojskowej.

Regulamin służby wewnętrznej akcentuje, że Siły Zbrojne PRL stoją na straży wolności i niepodległości narodu polskiego, jego bezpieczeństwa, pokoju oraz ustroju socjalistycznego. Służba wojskowa jest patriotycznym obowiązkiem wszystkich obywateli.

Na czołowym miejscu zawarty jest obowiązek wierności przysiędze wojskowej i sztandarowi wojskowemu. Podkreślano, że sztandar jest symbolem wierności, honoru, męstwa i tradycji bojowych oddziałów.

Szczególną rangę nadano znaczeniu dyscypliny wojskowej. Powinna być ona oparta na dumie z pełnienia służby. Podkreślenie tego problemu w regulaminie służby wewnętrznej związane jest z tym, że dotychczasowe ogólne przepisy dotyczące dyscypliny zostały przeniesione do tego właśnie regulaminu z uwagi, na to, że jest on podstawowym dokumentem określającym cały zespół zadań i obowiązków położonych i podwładnych.

W regulaminie służby wewnętrznej określono, że jednym z głównych obowiązków żołnierzy jest zdecydowane przeciwdziałanie wszelkim próbom zdrady Ojczyzny, szpiegostwa, dywersji i sabotażu. Każdy więc żołnierz — jest zobowiązany do zachowania czujności wobec wszelkich prób osłabiania zwartości wojska, podważania jego jedności moralno-politycznej i gotowości bojowej. W bardziej rygorystycznej formie zostały sformułowane postanowienia dotyczące obowiązku zachowania tajemnicy. Zgodnie z tym, żołnierz jest obowiązany ściśle strzec tajemnicy państwowej i służbowej. Obowiązek ten trwa zarówno w czasie pełnienia służby wojskowej, jak też po zwolnieniu z niej.

Wynikające z tych sformułowań regulaminu obowiązki powinny znaleźć szerokie i pełne odzwierciedlenie w treści pracy szkoleniowo-wychowawczej: w płaszczyźnie szkolenia ogólnowojskowego, pracy partyjno-politycznej oraz w praktycznej działalności wojska.

Podkreślono zespolenie nierozzerwalną przyjaźnią, koleżeństwem

i wzajemnym szacunkiem żołnierzy polskich z żołnierzami ZSRR i pozostałych armii państw Układu Warszawskiego.

Wprowadzono przepis, że szkoleniu wojskowemu podlegają wszyscy żołnierze bez względu na stopień i stanowisko służbowe. Każdy żołnierz ma obowiązek stale pogłębiać i rozszerzać swą wiedzę wojskową.

Uzupełniono regulamin nowo wprowadzonymi stopniami wojskowymi. Stopień wojskowy jest tytułem żołnierza. Uregulowano też sprawę posługiwania się w wojsku odpowiednimi tytułami.

Sprecyzowano podstawowe obowiązki przełożonych. Dotyczą one odpowiedzialności za stan moralno-polityczny, gotowość bojową i mobilizacyjną, zabezpieczenie materiałowo-techniczne i bytowe, wyszkolenie, wychowanie i dyscyplinę. Na przełożonego nałożono obowiązek dawania przykładu odwagi, wytrwałości, sumiennosci w służbie, wzorowego i kulturalnego zachowania się oraz ścisłego przestrzegania regulaminów i rozkazów.

Utrzymanie dyscypliny wojskowej jest podstawowym obowiązkiem przełożonych. Każdy przełożony i starszy ma obowiązek bezwzględnie zwalczać wszelkie przejawy łamania dyscypliny wojskowej. Przełożony w swej pracy wychowawczej nad umacnianiem dyscypliny wojskowej, kształtowaniem właściwej postawy ideowo-politycznej oraz socjalistycznych zasad współżycia żołnierzy, powinien korzystać z pomocy kolektywu żołnierskiego, organizacji partyjnych i młodzieżowych.

Każdy przełożony jest osobiście odpowiedzialny za sprawne kierowanie podwładnymi. Obowiązany jest czuwać nad racjonalnym i efektywnym wykorzystywaniem powierzonych sił i środków.

Ma on obowiązek systematycznie ulepszać organizację pracy, kierując się naukowymi zasadami sprawnego działania, upowszechniać inicjatywy i ciekawsze doświadczenia, operatywnie upowszechniać i wdrażać wszelkie pożyteczne rozwiązania.

W zakresie przepisów ubiorczych wprowadzono ustalenie zabraniające żołnierzom noszenia: części umundurowania wojskowego w połączeniu z ubiorem cywilnym, ubiorów polowych w miejscach publicznych, takich jak: teatry, kluby, lokale taneczne, parki itp. ubiorów specjalnych, takich jak: ubiory skórzane, kombinezony, buty filcowe, poza miejscem wykonywania zadań, z którymi wiąże się konieczność używania tych ubiorów, oraz noszenia innych przedmiotów, niż przewiduje zestaw dotyczący danego ubioru wojskowego.

Ponadto zezwolono żołnierzom służby zasadniczej na noszenie ubioru cywilnego w czasie pobytu na urlopie.

W regulaminie określono, że żołnierze zawodowi w czasie wolnym od zajęć mogą opuszczać garnizon tylko za zezwoleniem bezpośredniego przełożonego. Przed wyjazdem powinni podać oni oficerowi dyżurnemu oddziału miejsce i czas przewidzianego pobytu poza garnizonem. Żołnierze zasadniczej służby wojskowej mogą wychodzić z koszar za zezwoleniem szefa kompanii w dni powszednie — po zakończeniu zajęć, w dni świąteczne — od śniadania do apelu wieczornego. Podoficerowie i szeregowcy zasadniczej służby wojskowej mogą w dni przedświąteczne przebywać poza koszarami do godz. 24.00.

Wprowadzono zakaz picia napojów zawierających alkohol, palenia papierosów, czytania gazet i książek, trzymania rąk w kieszeni podczas przebywania na ulicy w mundurze.

Nowy regulamin nie nakłada obowiązku oddawania honorów w lokalach użyteczności publicznej (kawiarniach, restauracjach itp.), przy przechodzeniu przez jezdnię i innych szczególnych okolicznościach (np. przez kierowców w czasie prowadzenia pojazdów).

Nałożono na żołnierzy obowiązek ustępowania miejsc siedzących przełożonym (starszym) we wszystkich środkach komunikacji.

Zezwolono żołnierzom jadącym środkami komunikacji (z wyjątkiem komunikacji miejskiej) na zdjęcie w przedziale lub w kabinie nakrycia głowy, pasa i kurtki.

Do regulaminu wprowadzono nowy rozdział dotyczący udziału żołnierzy w zgromadzeniach i organizacjach cywilnych.

W części II regulaminu dla żołnierzy zawodowych (służby okresowej) wprowadzono obowiązek kolejnego meldowania się, nowo przydzielonych do oddziału wojskowego, u wszystkich przełożonych, począwszy od dowódcy pułku, a skończywszy na bezpośrednim przełożonym, w ubiorze galowym.

Zajęcia taktyczne i strzelania — zgodnie z nowym regulaminem — mają odbywać się bez względu na warunki atmosferyczne, z zastosowaniem jednak środków zabezpieczających przy niskich temperaturach.

Zakazano wnoszenia na teren koszar przez osoby odwiedzające alkoholu, aparatów fotograficznych i magnetofonów.

Zobowiązano żołnierzy służby zasadniczej do składania w depozycie pododdziału aparatów fotograficznych, kamer filmowych, magnetofonów itp.

Wprowadzono nowy przepis, stwierdzający, że w wypadku, gdy żołnierz obejmujący służbę stwierdzi usterki powstałe z powodu nieprzestrzegania postanowień regulaminów i instrukcji, przyj-

muje służbę dopiero wówczas, gdy zdający usunie wszystkie nieprawidłowości.

Odmienne unormowano sprawy czasu przygotowania się do pełnienia służby oraz czasu wolnego po służbie.

*
* *
*

Dowódcy jednostek w oparciu głównie o ten regulamin, w zależności od rodzaju wojsk, okresu szkolenia i warunków, w jakich stacjonuje dana jednostka, ustalają ścisły porządek dnia, tok życia i służby. Przestrzeganie ustalonego porządku i wzorowe pełnienie służby gwarantuje bowiem terminowość zajęć, przyczynia się do umocnienia dyscypliny i ładu wojskowego w pododdziale, a zatem ułatwia dowódcom realizację programów szkoleniowych. Wzorowa i zgodna z regulaminem organizacja służby wewnętrznej w pododdziale, jej systematyczna i wnikliwa kontrola uczy żołnierzy obowiązkowości, sumienności oraz odpowiedzialności za porządek i dyscyplinę.

Wszelkie zakłócenia w rytmie porządku dnia i toku życia jednostek, takie jak odrywanie żołnierzy od szkolenia, osłabiona kontrola, niewłaściwie pełniona służba wewnętrzna, zazwyczaj prowadzą do rozluźnienia dyscypliny, wzrostu ilości poważniejszych przewinień dyscyplinarnych, wypadków nadzwyczajnych i przestępstw. Potwierdzają to wszelkiego rodzaju kontrole i wyniki analiz dyscypliny.

Porządek wojskowy spełnia w wychowaniu wojskowym dwie funkcje: stwarza odpowiednie warunki do kształtowania dyscypliny i sam w sobie zawiera szereg elementów, które bezpośrednio wdrażają nawyki dyscyplinujące żołnierza.

2. ZASADNICZE ZMIANY DOKONANE W REGULAMINIE SŁUŻBY GARNIZONOWEJ I WARTOWNICZEJ SIŁ ZBROJ- NYCH PRL

Postanowienia tego regulaminu zwiększają wymagalność przełożonych i wyższych stopniem oraz wojskowych organów porządkowych w dziedzinie dyscypliny i porządku wojskowego, a na podwładnych i niższych stopniem nakładają większą odpowiedzialność.

W nowym regulaminie w porównaniu do dotychczasowego wprowadzono następujące ważniejsze zmiany: wyeksponowano funkcję dowódców garnizonów, porządkując m.in. zakres ich obowiązków; określono szczegółowo zakres uprawnień i kompetencji

wojskowych organów porządkowych; opracowano w pełnym zakresie przepisy służby patrolowej; uzupełniono i uporządkowano przepisy dotyczące legitymowania, doprowadzania i zatrzymywania żołnierzy; opracowano szczegółowe zasady wyposażenia wart w amunicję oraz sposób jej przekazywania; ujednolicono sposób przetrzymywania żołnierzy w areszcie (ukaranych dyscyplinarnie, zatrzymanych, tymczasowo aresztowanych i skazanych przez sąd).

Przepisy dotyczące organizacji i przebiegu uroczystości wojskowych takie jak: parada wojskowa, uroczysta odprawa wart, ślubowanie, uroczysty capstrzyk, apel poległych, składanie wieńców i inne, ujęto w regulaminie dyrektywnie. Będą one omówione szczegółowo w wydawnictwie pt. „Ceremoniał wojskowy”, który przesłany będzie do jednostek w II połowie 1971 r.

Rozwijając niektóre ze wskazanych kierunków zmian w regulaminie służby garnizonowej i wartowniczej należy wskazać na najważniejsze z nich.

W części I — Organy i służby garnizonowe — ustalono, że terytorium PRL pod względem administracji wojskowej dzieli się na okręgi wojskowe, a jednostki wojskowe, które stacjonują na obszarze okręgu wojskowego niezależnie od ich przynależności do rodzaju sił zbrojnych, w sprawach garnizonowych podlegają dowódcy okręgu wojskowego. Wyjątek od tej zasady stanowią jednostki Marynarki Wojennej, dla których wydziela się odrębne garnizony.

Przyjęto, że dowódca garnizonu ogłasza objęcie obowiązków w rozkazie garnizonowym oraz powiadamia o tym terenowe organy administracji państwowej i nawiązuje z nimi współpracę. W zakresie spraw garnizonowych jest on pełnomocnym przedstawicielem wojska wobec wszystkich organów cywilnych, organizacji politycznych i społecznych.

Obowiązki zastępcy dowódcy garnizonu d/s politycznych zostały w nowym regulaminie bardziej sprecyzowane. Ma on między innymi podejmować i realizować przedsięwzięcia wychowawcze w zakresie utrzymywania dyscypliny i porządku w garnizonie, kierować pracą partyjno-polityczną w jednostkach i instytucjach garnizonowych, sprawować kierownictwo polityczne przy organizowaniu uroczystości z udziałem wojska, a także współpracować z odpowiednimi władzami administracyjnymi i instancjami partyjnymi w zakresie organizacji ogólnych akcji politycznych z udziałem wojska.

Regulamin wprowadza też nową funkcję z-cy d-cy garnizonu. Podkreślono przy tym, że do pełnienia tej funkcji należy w za-

sadzie wyznaczać szefów terenowych sztabów wojskowych. Jest to ważne z tego powodu, że pełnienie tej funkcji przygotowuje szefów terenowych sztabów wojskowych do wykonywania obowiązków dowódcy garnizonu na wypadek wyjścia załogi z garnizonu.

Istotne zmiany wprowadzono w zasadach pełnienia służby oficera inspekcyjnego garnizonu oraz w trybie wyznaczania oficerów do tej służby. Zgodnie z nowym przepisem do pełnienia służby oficera inspekcyjnego garnizonu wyznacza się oficerów zajmujących stanowiska od dowódcy kompanii wzwyż. W garnizonie stołecznym i w garnizonach będących siedzibą dowództw okręgów wojskowych lub dowództw rodzajów sił zbrojnych wyznacza się do tej służby oficerów starszych.

Do regulaminu został włączony nowy rozdział dotyczący wojskowych organów porządkowych. Przepisy tego rozdziału szczegółowo określają skład wojskowych organów porządkowych i ich zadania. Organy te mają prawo zwracania uwagi, legitymowania, doprowadzania i stosowania przymusu fizycznego w razie oporu przy doprowadzaniu żołnierzy. W wypadkach szczególnych mają one prawo użycia broni jako środka ostatecznego, gdy inne środki przymusu są niewystarczające.

W czasie wykonywania zadań wojskowe organy porządkowe korzystają z ochrony prawa na równi z żołnierzami pełniącymi służbę wartowniczą.

Nowy regulamin wprowadził jednolite prawa dowódców patroli w wypadku potrzeby interweniowania. Prawo interweniowania posiadają:

- oficer — w stosunku do wszystkich żołnierzy do stopnia pułkownika włącznie;

- chorąży — w stosunku do wszystkich żołnierzy do stopnia kapitana włącznie;

- podoficer zawodowy — w stosunku do wszystkich żołnierzy do stopnia st. chorążego sztabowego włącznie;

- podoficer zasadniczej służby wojskowej — w stosunku do wszystkich żołnierzy do stopnia plutonowego włącznie.

Opracowano nowy rozdział dotyczący legitymowania, zatrzymywania i doprowadzania żołnierzy, którzy naruszyli dyscyplinę lub porządek wojskowy, dopuścili się wykroczenia lub przestępstwa. Żołnierza można legitymować, jeżeli narusza przepisy regulaminu, przepisy ubiorcze lub dopuszcza się wykroczeń przeciwko porządkowi publicznemu; gdy istnieje potrzeba sprawdzenia, czy ma prawo przebywać poza rejonem zakwaterowania (nie dotyczy to żołnierzy zawodowych i służby okresowej); nasuwa

się uzasadnione podejrzenie bezprawnego noszenia munduru, odznaczeń i oznak wojskowych; gdy popełniony czyn daje podstawę do zatrzymania.

Prawo legitymowania żołnierzy w tych wypadkach mają starsi względem młodszych, organy wojskowej służby porządkowej stosownie do posiadanego uprawnienia oraz cywilne organy porządkowe, jak MO, ORMO, służba ochrony kolei w ramach swoich uprawnień, w wypadku dopuszczania się przez żołnierza przestępstwa lub wykroczenia.

Regulamin zawiera przepis, że legitymowanie bez uzasadnionych powodów jest naruszeniem uprawnień służbowych.

W nowym regulaminie w sposób szczegółowy określono tryb i istotę zatrzymania żołnierza. Dotychczas sprawy te były różnie ujmowane. Obecnie ustalono, że zatrzymanie polega na pozbawieniu żołnierza wolności i umieszczeniu go w areszcie. Zatrzymanie mogą zarządzić jedynie osoby określone w regulaminie i tylko w stosunku do żołnierza, który został ujęty w momencie popełniania przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przez niego przestępstwa; popełnił przestępstwo lub istnieje uzasadnione przypuszczenie, że je popełnił, a zachodzi obawa, że się ukryje lub zatrze ślady przestępstwa; dopuścił się rażącego naruszenia dyscypliny wojskowej lub porządku wojskowego; nie posiada dokumentów stwierdzających jego tożsamość, albo posiada dokumenty podrobione lub przerobione.

Osoby, które zarządziły zatrzymanie bez uzasadnionych powodów ponoszą za to odpowiedzialność. Odpowiedni przepis stwierdza, że w stosunku do żołnierzy zasadniczej służby wojskowej, którzy popełnili mniejszej wagi przewinienie dyscyplinarne, a w szczególności, gdy nie oddali honoru lub uczynili to niedbale albo naruszają przepisy ubiorcze, można zarządzić zatrzymanie na okres do 6 godz. Żołnierz zatrzymany w tym trybie podlega intensywnemu szkoleniu z musztry i doskonaleniu znajomości przepisów ubiorczych, regulaminów itp.

Dokonano również zmian w części dotyczącej służby wartowniczej. Określono, że pełnienie służby wartowniczej jest wykonywaniem zadania bojowego.

Chodziło bowiem o podkreślenie rangi tej służby oraz konieczności głębszego zrozumienia przez żołnierzy obowiązków i wagi zadań jakie z niej wynikają.

Odmienne niż dotychczas została uregulowana sprawa wyposażenia służby wartowniczej w amunicję. Zgodnie z nowym regulaminem amunicję dla warty przekazują sobie dowódcy wart w czasie obejmowania i zdawania służby. Wydawanie amunicji żołnierzom pełniącym służbę wartowniczą odbywa się na wartow-

ni przed wyjściem pierwszej zmiany na posterunki. Po zakończeniu służby wartowniczej dowódca warty zdającej przekazuje amunicję dowódcy warty obejmującej. W ten sposób skrócono czas posiadania amunicji przez żołnierzy wyznaczonych do służby wartowniczej, i tych którzy służbę tę ukończyli. Zapobiegać to powinno nieszczęśliwym wypadkom z bronią.

Zabroniono na wartowni śpiewać, grać na instrumentach muzycznych, w karty i inne gry hazardowe. Za zgodą dowódcy garnizonu (oddziału) na wartowni, w izbie ogólnej, może znajdować się sprzęt kulturalno-rozrywkowy, włącznie z odbiornikiem radiowym, z którego mogą korzystać żołnierze pogotowia. Ma to szczególne znaczenie dla tych pododdziałów które pełnią często służbę wartowniczą.

Wprowadzono też zasadę, że odprawy wart odbywają się łącznie z odprawami służby patrolowej i kończą się przemarszem krokiem defiladowym, przed oficerem inspekcyjnym garnizonu.

W części dotyczącej aresztów regulamin precyzuje szczegółowo zasady przetrzymywania żołnierzy w areszcie, stanowiąc, że we wszystkich wypadkach kieruje się ich wyłącznie do aresztu garnizonowego (oddziałowego). Regulamin wprowadza jednolite warunki przetrzymywania w areszcie żołnierzy ukaranych aresztem zwykłym. Można ich między innymi używać do pracy w wymiarze 8 godzin na dobę.

W części dotyczącej udziału wojsk w uroczystościach, oprócz ujętych w dotychczasowym regulaminie uwzględniono również: ślubowanie, upamiętnienie bitew, odsłonięcie pomników lub tablic pamiątkowych, składanie wieńców.

Ślubowanie absolwentów uczelni lub szkół wojskowych odbywa się w dniach: świąt państwowych, wojskowych, promocji lub w innych dniach ważnych rocznic.

Ślubowanie oficerów przeprowadza się na zarządzenie Ministra Obrony Narodowej, pozostałych korpusów osobowych na zarządzenie dowódców okręgów wojskowych lub dowódców rodzajów sił zbrojnych. Ślubowanie odbywa się na placach publicznych.

Zgodnie z nowymi przepisami w uroczystościach upamiętnienia rocznic bitew żołnierzy LWP i innych armii zaprzyjaźnionych lub odsłonięcia pomników i tablic pamiątkowych mogą brać udział za zgodą dowódcy okręgu wojskowego, delegacje lub pododdziały (oddziały wojskowe).

Ustalono, że wieńce składa się na grobie Nieznanego Żołnierza, przy pomnikach walki i męczeństwa, na cmentarzach oraz w innych miejscach uświęconych krwią żołnierza polskiego i armii sojuszniczych. Na uroczystość składania wieńców można wyznaczać kompanie honorowe, poczty sztandarowe i orkiestrę.

W garnizonach, gdzie stacjonują jednostki armii sojusznicych, w dniu wspólnych świąt i uroczystości może być dodatkowo wystawiona kompania honorowa armii sojusznicych.

Wprowadzono przepis stanowiący, że uroczysty capstrzyk można przeprowadzać w przeddzień 9 maja, 22 lipca i 12 października w m. st. Warszawa, w miastach będących siedzibą dowództw okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych oraz miastach wojewódzkich. Ponadto dowódcy okręgów wojskowych mogą zezwolić na przeprowadzenie uroczystych capstrzyków w innych garnizonach, w których istnieją ku temu odpowiednie warunki.

Część V regulaminu, dotyczącą udziału wojska w zwalczaniu klęsk żywiołowych, zaktualizowano i wprowadzono zasadę, że ogólne kierownictwo nad oddziałami wyznaczonymi do walki z klęskami żywiołowymi (pożary, powodzie, zamiecie, śnieżyce itp.) sprawuje szef terenowego sztabu wojskowego.

3. ZASADNICZE ZMIANY DOKONANE W REGULAMINIE MUSZTRY SIŁ ZBROJNYCH PRL

Przepisy regulaminów nie tylko określają wymogi zasad zachowania się i postępowania w różnych okolicznościach, ale same w sobie zawierają elementy sprzyjające kształtowaniu postawy żołnierskiej. Odnosi się to również i to w dużej mierze do regulaminu musztry.

Musztra kształtuje odpowiednie nawyki zgodnie z rytmem komendy, sprzyja wyrabianiu szybkiego refleksu, ujednolica i usprawnia płynność i koordynację ruchów, spostrzegawczość, zwarłość wewnętrzną i zewnętrzną pododdziałów oraz gotowość działania.

Z punktu widzenia wychowawczego musztra zawiera istotny aspekt psychosocjologiczny. W czasie wykonywania komend nawet najbardziej niezdyscyplinowane jednostki wykonują je wspólnie z całym pododdziałem i nie śmiały wyłamać się z szyku. To umacnia w żołnierzu poczucie przynależności do grupy, do zwartej, monolitycznej wspólnoty i jest dla niego gwarancją, że i w innej sytuacji również może mieć pewność, że wszyscy jego koledzy wykonają rozkaz dowódcy wspólnie i jednocześnie z nim. To przekonanie wpływa na wzrost poczucia pewności, umacnia żołnierskie koleżeństwo i cementuje pododdział.

Musztra jest tym przedmiotem szkolenia wojskowego, które przydaje sylwetce żołnierza dziarskości, harmonijnej postawy i gracji wojskowej. Wyprostowana sylwetka, sprężysty krok, właściwa postawa zasadnicza, prawidłowość salutowania jest nie tylko zewnętrznym wyrazem zdyscyplinowania. Właściwie przyję-

ta postawa wobec starszego stopniem czy przełożonego wyraża szacunek, skupienie uwagi i gotowość do działania.

Innym istotnym elementem musztry jest przygotowanie żołnierzy do działania na polu walki. Urealnia ona szkolenie bojowe i uczy zachowania się w walce. Wyrabia określone nawyki w konkretnych sytuacjach oraz kształtuje sprawność fizyczną i odporność psychiczną.

Kilka uwag określających miejsce i rolę musztry w ogólnym systemie szkolenia wojsk.

Kiedyś niepodzielnie dominowała musztra piesza. Współcześnie, wraz ze wzrostem bojowego sprzętu technicznego i rozwojem działań bojowych zwiększa się zasięg oraz zakres problematyki musztry. W związku z powyższym można by sformułować następującą tezę: zarówno obecnie, jak i w najbliższej perspektywie zachodzi pilna potrzeba i konieczność utrzymania na wysokim poziomie musztry pieszej, przy równoczesnym akcentowaniu i przesuwaniu się głównego ciężaru w kierunku musztry na sprzęcie bojowym.

Obserwujemy coraz pełniejsze powiązanie musztry ze szkoleniem taktycznym i taktyczno-specjalnym, wychowaniem fizycznym oraz częściowo ze szkoleniem technicznym.

Manewrowy charakter współczesnych działań bojowych wyrażający się między innymi w konieczności dokonywania szybkich zwrotów, formowania coraz to różnych ugrupowań, działania wojsk na przemian na sprzęcie i w szykach pieszych powoduje, że musztra na sprzęcie bojowym stanowi nieodłączny element współczesnych działań bojowych.

Konkludując, należy stwierdzić wzrost znaczenia musztry, wynikający ze ścisłego powiązania tego działu szkolenia z zasadniczą problematyką taktyczną i taktyczno-specjalną oraz tokiem życia regulaminowego wojska, a więc elementów rzutujących w sposób zdecydowany na poziom gotowości bojowej.

Nowy regulamin uwzględnia dotychczasowe najlepsze doświadczenia i dostosowuje musztrę do potrzeb współczesnej armii. Wprowadzone zmiany mają na celu podniesienie sprawności bojowej wojska poprzez jeszcze ściślejsze powiązanie przepisów z życiem i potrzebami.

Nieźmiernie trudno jest określić zasadnicze zmiany wprowadzone do ceremonialnej musztry i kolejno je omówić. Najlepiej dokonać jest tego na pokazie połączonym z wyjaśnieniem. Najogólniej jednak rzecz biorąc zmiany w regulaminie musztry są następujące:

— zebrano i uaktualniono podstawowe definicje dotyczące podziału musztry oraz niektórych szyków;

- ustalono sposób maszerowania krokiem defiladowym, równym, swobodnym oraz dowolnym;
- usystematyzowano (według rodzajów broni) chwytty bronią;
- uzupełniono i sprecyzowano przepisy dotyczące zachowania się żołnierzy w szyku oraz oddawania honorów;
- ujednolicono sposób układania broni strzeleckiej oraz oporządzenia nowego wzoru;
- przeniesiono z regulaminu służby wewnętrznej i uzupełniono opis czynności wykonywanych podczas przyprowadzania i odprowadzania sztandaru.

4. ZASADNICZE ZMIANY DOKONANE W REGULAMINIE DYSCYPLINARNYM SIŁ ZBROJNYCH PRL

Była już mowa o tym, że podstawę do opracowania nowych regulaminów wojskowych między innymi stanowiła znowelizowana w br. ustawa o dyscyplinie wojskowej oraz o odpowiedzialności żołnierzy za naruszenia honoru i godności żołnierskiej, a także zmiany w nowym ustawodawstwie karnym. Regulamin dyscyplinarny stanowi rozwinięcie tej ustawy, wskazując jak praktycznie wykonywać jej postanowienia.

Zasadnicze założenia, które rozwija ustawa, jak i wprowadzane zmiany do regulaminu zmierzają do utrzymania wysokiej dyscypliny wojskowej, bez której współczesna armia nie jest w stanie wykonać stawianych jej zadań.

Nowy regulamin dyscyplinarny uwzględnia wszystkie doświadczenia dotychczasowej praktyki pracy dowódczo-wychowawczej, sprzyjające kształtowaniu i umacnianiu dyscypliny oraz porządku wojskowego.

Mówiąc o zmianach dokonanych w regulaminie dyscyplinarnym, o jego nowych postanowieniach, istnieje potrzeba przypomnienia sobie jak sprawę dyscypliny formułuje ustawa. Artykuł 1 ustawy mówi że: „*dyscyplina wojskowa jest to ściśle przestrzeganie przez wszystkich żołnierzy porządku i zasad określanych w przepisach prawa, regulaminach i innych przepisach wojskowych oraz rozkazów i zarządzeń przełożonych*”. Artykuł 2 wspomnianej już ustawy stwierdza, że: „*podstawą dyscypliny wojskowej jest miłość Ojczyzny i wierność narodowi, obywatelska i patriotyczna świadomość żołnierzy, poczucie osobistej odpowiedzialności za powierzony mu przez naród obowiązek obrony niepodległości i suwerenności Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i jej socjalistycznego ustroju oraz szacunek i zaufanie do człowieka*”.

W kolejnym artykule ustawa ta określa, iż: „*obowiązkiem przełożonych jest utrzymanie dyscypliny wojskowej wśród podwład-*

nych i żołnierzy. Jest to jedno z podstawowych zadań dowódców w pracy wychowawczej z żołnierzami”.

Ze sformułowań tych wynika, że proces kształtowania zdyscyplinowanych postaw żołnierzy wymaga od dowódcy wielopłaszczyznowego oddziaływania wychowawczego, zarówno w sferze ideowej, zmierzającej do kształtowania właściwych motywów uświadomionej konieczności postępowania, jak i w sferze wpajania oraz egzekwowania zasad żołnierskiego postępowania zgodnego z rozkazami, regulaminami i innymi przepisami wojskowymi.

Źródłem więc zdyscyplinowanego działania powinna być świadomość, a jego cechami — subordynacja, karność i sprawność działania. Dlatego też do podstawowych obowiązków przełożonego należy rygorystyczne wymaganie wykonywania rozkazów oraz zastosowania odpowiednich środków dla zapewnienia posłuszeństwa podwładnych.

Podstawowym uprawnieniem dowódcy, które umożliwia mu zapewnienie wysokiej dyscypliny podwładnych jest: prawo rozkazowania, wyróżniania i karania. Każdy dowódca korzysta z nich według najlepszego zrozumienia istoty dowodzenia. Jeżeli jednak przekracza on te prawa lub wymierza kary niedozwolone, ponosi za to odpowiedzialność.

Pomocą w tym zakresie dowódcom wszystkich szczebli służy regulamin dyscyplinarny.

W nowym regulaminie, w porównaniu z dotychczas obowiązującym, wyraźnie podkreślono potrzebę umacniania żelaznej dyscypliny, opartej na świadomości mas żołnierskich, przede wszystkim przez stosowanie środków przekonywania. Zwrócono zarazem uwagę na oddziaływanie profilaktyczne kolektywów żołnierskich oraz ich wychowawczą rolę w kształtowaniu oblicza moralnego żołnierzy i utrzymaniu wysokiej dyscypliny w oddziałach i pododdziałach.

Za najważniejsze uznano pozytywne bodźce oddziaływania wychowawczego. Rozszerzono więc wachlarz tych bodźców oraz zakres uprawnień stosowania ich przez przełożonych. Uwzględniono przy tym fakt istnienia w społeczności żołnierskiej pewnej liczby jednostek opornych i mniej podatnych na wpływ metody przekonywania. Wprowadzone w związku z tym, zarówno postanowienia ogólne, jak i nowe środki dyscyplinarne umożliwiające, w duchu znowelizowanej ustawy o dyscyplinie i nowego kodeksu karnego, utrzymanie wysokiej dyscypliny.

Przepisy nowego regulaminu dyscyplinarnego wprowadzają również większą demokratyzację w stosowaniu praktyki dyscyplinarnej i utrwalają praworządność w wojsku. Nie ma w regulaminie żadnych postanowień, które by mogły dawać chociażby

najmniejszy pretekst do naruszania praworządności lub byłyby niezgodne z zasadami ustroju socjalistycznego. Humanitaryzm przepisów znajduje wyraz nie tylko w rozszerzeniu katalogu wyróżnień, ale głównie w zasadach karania dyscyplinarnego. Wyrażone jest to w przepisach określających, że kara dyscyplinarna jest środkiem wychowawczym i powinna odpowiadać wadze przewinienia (pkt 31), że ukaranie powinno być poprzedzone dokładnym ustaleniem rodzaju przewinienia i okoliczności w jakich zostało popełnione (pkt 32).

Znalazło to również wyraz w przedłużeniu okresu, w którym powinna być wymierzona kara, z 7 do 15 dni (pkt 38), w uprawnieniach przełożonych do zmniejszania lub podwyższania wymierzonej kary (pkt 45), w prawie ich do uchylania kar (pkt 115) przedterminowego zwalniania żołnierzy z odbycia pozostałej części kary (pkt 45), w prawie ich do uchylania kar (pkt 115) przedterminowego zwalniania żołnierzy z odbycia pozostałej części kary (pkt 118), zawieszania kary na okres do 6 m-cy (pkt 72), do przerywania wykonania kary w razie wypadków losowych, klęsk żywiołowych itp. (pkt 73).

Jednocześnie z dalszą demokratyzacją przepisów zwiększono uprawnienia przełożonych zarówno przy wyróżnianiu, jak i karaniu podwładnych, umożliwiając im bardziej skuteczne oddziaływanie na dyscyplinę w pododdziałach i oddziałach.

Rozwijając konsekwentnie myśl przewodnią regulaminu, wyrażającą się tym, że powinien on służyć umacnianiu dyscypliny, wprowadzono szereg zmian.

W rozdziale I — władza dyscyplinarna — przepisami regulaminu dyscyplinarnego objęto osoby pełniące służbę w jednostkach zmilitaryzowanych, przydzielonych do jednostek sił zbrojnych, jak również żołnierzy odbywających wojskowe szkolenie poborowych. Wyraźnie rozciągnięto moc obowiązującą regulaminów na czas mobilizacji lub wojny, a także na czas stanu bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, uwzględniając sytuację w jakiej znajduje się jednostka wojskowa.

Nadano dowódcom kompanii, w pułkach o strukturze kompanijnej (z wyjątkiem jednostek OT), uprawnienia dyscyplinarne dowódcy batalionu.

Wprowadzenie tych zmian miało na celu przystosowanie przepisów regulaminów do obowiązujących ustaw, a zwłaszcza do ustawy o powszechnym obowiązku obrony PRL z 1967 r. oraz aktualnej struktury organizacyjnej wojska.

Starszemu kapralowi i plutonowemu przyznano władzę dyscyplinarną pomocnika dowódcy plutonu, a wszystkim sierżantom — szefa kompanii.

Określono, że przełożeni zajmujący stanowiska o etatach z podwójnymi stopniami wojskowymi mają władzę dyscyplinarną, zgodnie ze stopniem wojskowym, do którego zostali zaszerzegowani.

Szefowi służby inż.-bud. w stosunku do podległych mu żołnierzy — przyznano władzę dyscyplinarną dowódcy okręgu wojskowego.

Wprowadzono nowy przepis (pkt 7), mówiący o odpowiedzialności dyscyplinarnej przełożonych i starszych, którzy nie reagują w sytuacjach gdy w ich obecności podwładni i młodszy postępują niezgodnie z normami społecznymi, nie przestrzegają porządku wojskowego oraz łamią przepisy regulaminowe.

W rozdziale II — wyróżnienia — wyraźny akcent położono na właściwe ich wykorzystanie w praktyce dyscyplinarnej. Znajduje to wyraz w przepisach ogólnych, jak i w układzie treści regulaminu, gdzie wyróżnienia wysunięte są na pierwsze miejsce. Stanowią one bowiem jeden z ważniejszych środków kształtowania dyscypliny. W przeciwieństwie do kar wywołują one każdorazowo pozytywne reakcje psychiczne, charakteryzujące się uczuciem zadowolenia i stanowią czynnik pobudzający do aktywnego działania.

Rozszerzono zakres czynów żołnierskich, za które udziela się wyróżnień. W regulaminie z roku 1945 czytamy, że wyróżnień należy udzielać: „za *gorliwe i sumienne wykonywanie obowiązków, wyróżnianie się postęпами w pracy, w szkoleniu bojowym i politycznym*”. W kolejnych regulaminach rozszerzano ten zakres. W nowym regulaminie mówi o tym pkt 12, stwierdzając, że wyróżnień udziela się: „za *dokonanie czynu świadczącego o męstwie lub odwadze, za poważne osiągnięcia w wykonywaniu zadań służbowych lub pracy społecznej oraz żołnierzom, którzy przodują w służbie, szkoleniu bojowym i politycznym, wyróżniają się troską o mienie społeczne albo posiadają inne zasługi*”. Przepis ten stanowi również o tym, że żołnierz, który dokonał czynu świadczącego o szczególnym męstwie i poświęceniu, powinien być przedstawiony do nadania mu odpowiedniego orderu, odznaczenia, albo mianowania go na wyższy stopień. Postanowienie to ma równie zastosowanie do żołnierzy, którzy polegli na polu walki lub którzy zginęli w czasie pełnienia obowiązków służbowych lub ratowania życia ludzkiego w walce z żywiołem itp.

W porównaniu z dotychczas obowiązującym regulaminem zakres wyróżnień uległ znacznemu rozszerzeniu. Wprowadzono nowe wyróżnienia, wzbogacając w ten sposób zasób środków umożliwiających dowódcom szersze oddziaływanie na stopień zdyscyplinowania żołnierzy. Zwiększyły się również uprawnienia dyscyplinarne dowódców niemal wszystkich szczebli. W ten sposób

zredukowano istniejące dotychczas dysproporcje między uprawnieniami do wyróżnień, a uprawnieniami do wymierzania kar.

W szczegółowych przepisach dotyczących wyróżnień warte podkreślenia są dokonane zmiany.

Wprowadzono następujące nowe wyróżnienia: jednorazową przepustkę do 48 godzin; wręczenie żołnierzowi jego zdjęcia, wykonanego na tle rozwiniętego sztandaru jednostki; wpisanie nazwiska i zasług żołnierza do kroniki jednostki; nagrodzenie białą bronią; wyznaczenie na wyższe stanowisko służbowe i nadanie medalu przez Ministra Obrony Narodowej.

Regulamin ustanowił również prawo Ministra Obrony Narodowej do udzielania innych, ustalonych przez siebie wyróżnień.

Ponadto zakres stosowania wyróżnienia w formie zawiadomienia rodziny lub zakładu pracy o wzorowym wykonywaniu obowiązku żołnierskiego rozszerzono w ten sposób, że można zawiadomić również organizację społeczną lub polityczną albo prezydium właściwej rady narodowej.

W odniesieniu do krótkoterminowego urlopu nagrodowego wprowadzono zastrzeżenie, że nie może on przekraczać łącznie 15 dni w każdym roku służby. Ograniczenie takie podyktowane zostało tym, że żołnierze służby zasadniczej niejednokrotnie otrzymywali w ciągu roku więcej dni urlopowych, niż żołnierze zawodowi.

Prawo udzielania jednorazowej przepustki przyznano przełożonym od szefa kompanii wzwyż (z tym jednak zastrzeżeniem, że szef kompanii i dowódca plutonu udzielają przepustek tylko na teren garnizonu).

Prawo wręczenia zdjęcia na tle sztandaru jednostki, wpisania do kroniki jednostki i wyznaczenia na wyższe stanowisko służbowe (w granicach posiadania uprawnień) nadano przełożonym, od dowódcy pułku wzwyż.

Prawo nagradzania oficerów białą bronią przysługuje dowódcom wojsk lotniczych, wojsk obrony powietrznej kraju i dowódcy marynarki wojennej, a nadania medalu Ministrowi Obrony Narodowej.

Wprowadzono przepis zobowiązujący przełożonego do wystąpienia z odpowiednim wnioskiem do wyższego przełożonego, gdy podwładny zasługuje na większe wyróżnienie, niż on sam może mu udzielić.

Zwiększenie uprawnień przełożonych do udzielania wyróżnień, jak i rozszerzenie ich katalogu, powinno stać się ważnym czynnikiem w kształtowaniu dyscypliny i utrzymaniu jej wysokiego poziomu. Niezbędnym jednak warunkiem jest umiejętne, celowe i przemyślane korzystanie z tego prawa. W praktyce wychowaw-

czej nie należy szafować wyróżnieniami. Każde wyróżnienie powinno być traktowane jako zaszczyt.

Ujemnym zjawiskiem jest również zbytnia powściągliwość w udzielaniu wyróżnień, a także udzielanie ich masowo z okazji świąt państwowych i wojskowych. Bardzo rzadko wyróżnienia udzielane są w sposób uroczysty. Najczęściej żołnierz dowiaduje się o nich z rozkazu dziennego. Istnieje zatem potrzeba szerszego wykorzystania emocjonalnych czynników przy wyróżnianiu żołnierzy.

W rozdziale III — karanie dyscyplinarne — podkreślono, że sięganie przez przełożonych do kar powinno być ostatecznym środkiem, zastosowanym dopiero wówczas, gdy inne metody wychowawcze okażą się niewystarczające. Jest to problem niezmiernie złożony i wymaga dużej rozważliwości oraz znacznego doświadczenia życiowego.

W katalogu kar wprowadzono dwie nowe kary, a mianowicie karę zmniejszenia lub pozbawienia urlopu okresowego żołnierzo-
wi zasadniczej służby wojskowej i karę służby w oddziale dyscyplinarnym na czas od 1 do 3 miesięcy. Zrezygnowano natomiast z kary aresztu domowego i kary służby w oddziale karnym, przewidzianej w dotychczasowym regulaminie tylko na czas wojny. Określono jednak, że w stosunku do kadry zawodowej zastosuje się karę zakazu opuszczenia koszar lub innego miejsca zakwaterowania, co dotychczas stosowane było tylko do żołnierzy służby zasadniczej.

Zmniejszenie lub pozbawienie urlopu okresowego było już stosowane do żołnierzy, na mocy zarządzenia Ministra Obrony Narodowej nr 96/MON z 24.12.1963 r. Usankcjonowanie tego w nowym regulaminie jest więc przystosowaniem jego przepisów do istniejącego stanu rzeczy. Zgodnie z nowym regulaminem kara ta może dotyczyć też urlopu za rok następny, jeżeli żołnierz wykorzystał już urlop za dany rok służby. Jeżeli żołnierz, któremu została wymierzona ta kara, wykaże przez okres co najmniej trzech miesięcy poprawę, dowódca oddziału może udzielić mu urlopu w wymiarze przysługującym mu w danym roku służby.

Wprowadzenie tych przepisów, ma z jednej strony zwiększyć skuteczność tej kary, z drugiej — stworzyć bodziec dla ukaranego do odzyskania uprawnień do urlopu przez osiągnięcia w służbie i wzorowe zachowanie.

Karę służby w oddziale dyscyplinarnym wprowadzono jako środek wychowawczy w stosunku do żołnierzy najbardziej niedyscyplinowanych, naruszających uporczywie i wielokrotnie zasady dyscypliny. Karę tę można wymierzyć żołnierzom, którzy

popelnili przewinienia: przeciwko karności wojskowej, obowiązkom wynikającym z regulaminów i instrukcji normujących pełnienie służb, przeciwko godności żołnierskiej (zwłaszcza w stanie nietrzeźwym), oraz za samowolne opuszczenie miejsca zakwaterowania. Karę służby w oddziale dyscyplinarnym wymierza się żołnierzom, którzy byli już karani za wyżej wymienione przewinienia co najmniej trzykrotnie — w tym przynajmniej raz karą aresztu lub sądownie — albo też byli karani za różnego rodzaju przewinienia więcej niż pięć razy, w tym przynajmniej raz karą aresztu lub sądownie.

Ponadto karę tę można wymierzać żołnierzom, w stosunku do których sąd lub prokurator wojskowy zastosował warunkowe umorzenie postępowania karnego lub dowódca nie złożył wniosku o ściganie karne w razie popełnienia czynu ściganego na wniosek dowódcy.

Zastrzeżono, że podczas odbywania kary służby w oddziale dyscyplinarnym żołnierze nie mogą być zwolnieni z czynnej służby wojskowej.

Karę aresztu domowego wymierzana kadrze zastąpiono — w stosunku do żołnierzy zawodowych — karą zakazu opuszczania miejsca zakwaterowania. Sposób wykonywania tej kary pozostał w zasadzie taki sam jak przy odbywaniu kary aresztu domowego, przy czym czas przebywania w miejscu służby lub pracy żołnierzy pełniących służbę w sztabach i instytucjach przedłużono do godz. 22.00 (dotychczas obowiązywała godz. 21.00) oraz wprowadzono obowiązek wykonywania po godzinach służbowych prac dodatkowych, zleconych przez przełożonych.

Stosowanie kar ostrzeżenia o niepełnej przydatności do wojskowej służby zawodowej i usunięcia z tej służby ograniczono do czasu pokoju, ponieważ ze względów oczywistych kary te nie będą stosowane w czasie wojny.

Przyjęto zasadę (wyrażoną w zarządzeniu nr 45/MON), że do czasu trwania zasadniczej służby wojskowej nie wlicza się żołnierzom okresu odbywania kar aresztu (chyba, że zostały skreślone), oraz okresów samowolnego oddalenia się czy samowolnego pozostawiania poza jednostką.

Określono, że kara obniżenia stopnia wojskowego polega na jego obniżeniu o jeden stopień w obrębie danego korpusu i może być wymierzona tylko na wniosek sądu honorowego. Dotyczy to żołnierzy zawodowych. Natomiast w stosunku do żołnierzy służby zasadniczej można stosować karę obniżenia o jeden lub więcej stopni.

Przedłużono czas odbywania kary pracy porządkowej poza kolejnością z 2 do 4 godzin jednorazowo i dopuszczono możliwość

jej wykonywania w ciągu 2 godzin bezpośrednio po capstrzyku. Było to podyktowane koniecznością zaostrzenia warunków wykonywania tej kary, nie mającej w dotychczasowej praktyce większego znaczenia wychowawczego.

Wprowadzono w stosunku do żołnierzy służby zasadniczej — ukaranych karą zakazu opuszczania koszar lub innego miejsca zakwaterowania — obowiązek przebywania w czasie wolnym od zajęć w rejonie swego pododdziału. Mogą oni go opuszczać tylko za zezwoleniem oficera dyżurnego jednostki. Koniecznym było uściślenie w tym względzie dotychczasowych przepisów budzących wątpliwości.

Zrezygnowano ze szczegółowego określania trybu odbywania kar aresztu zwykłego i ścisłego. Przepisy te przeniesiono do regulaminu służby garnizonowej i wartowniczej.

Ustalono, że zawieszenie kary można odwołać, jeżeli w czasie jego trwania żołnierzowi wymierzono inną karę dyscyplinarną za nowe przewinienie. Celem tego jest bardziej skuteczne powstrzymanie żołnierzy od popełniania jakichkolwiek przewinień w okresie zawieszenia kary.

Wprowadzono zasadę, że zawieszoną karę można wykreślić z karty wyróżnień i kar tylko w formie wyróżnienia.

Wprowadzono także zmiany dotyczące uprawnień poszczególnych przełożonych do wymierzania kar dyscyplinarnych. Najważniejsze z wprowadzonych zmian są następujące.

Dowódcy drużyny, pomocnikowi dowódcy plutonu i szefowi kompanii przyznano prawo karania podoficerów zawodowych upomnieniem i naganą. Wiąże się to z ogólną tendencją regulaminu do rozszerzenia uprawnień przełożonych niższego szczebla, zarówno w zakresie karania, jak i wyróżniania podwładnych.

Szefowi kompanii przyznano prawo karania szeregowców karą aresztu zwykłego w wymiarze do 3 dni, a dowódcy plutonu do 5 dni.

Dowódcy kompanii przyznano prawo karania oficerów młodszych i chorążych zakazem opuszczania miejsca zakwaterowania do 3 dni.

Dowódcy pułku przyznano prawo wymierzania szeregowcom i podoficerom zasadniczej służby wojskowej nowo wprowadzonych kar zmniejszenia lub pozbawienia urlopu okresowego i służby w oddziale dyscyplinarnym na okres jednego miesiąca. Dowódcę dywizji uprawniono do wymierzania kary służby w oddziale dyscyplinarnym na okres 2 miesięcy, a dowódcę okręgu wojskowego (równorzędnego) — na okres 3 miesięcy.

Omówione wyżej kary są niewątpliwie bardziej dolegliwe, ale odpowiadają one generalnej zasadzie wzmożenia wymagalności

w stosunku do wszystkich żołnierzy i uczynienia z kary środka wychowawczego, a zarazem odstrasżającego od popełniania przewinień. Dotyczyć to zresztą będzie niedużej grupy żołnierzy.

Wprowadzono zasadę karania za opóźnienie zgłoszenia powołanego do czynnej służby wojskowej, nie przekraczające 24 godzin, jeżeli dowódca uznał za wystarczające ukaranie w trybie dyscyplinarnym. Również karze się za czyny przewidziane w artykułach 303 § 1 i 2, 309, 315, 325 § 1, 327 i 328 nowego kodeksu karnego, ścigane na wniosek dowódcy jednostki, jeżeli dowódca wniosku takiego nie złożył.

Przepisy te dotyczą: samowolnego oddalenia się na okres nie przekraczający 14 dni kalendarzowych (art. 303 § 1 i 2); niewykonania lub odmowy wykonania rozkazu (art. 309); znieważenia przełożonego (art. 315); naruszenia obowiązku służbowego po wyznaczeniu do służby (art. 325 § 1); wprawienia się w stan niezdolności do pełnienia obowiązków służbowych w czasie służby lub po wyznaczeniu do niej (art. 327) i samowolnego dysponowania przedmiotami wyposażenia osobistego (art. 328).

Ponieważ w nowym kodeksie karnym wprowadzono zasadę ścigania drobniejszych przestępstw wojskowych na wniosek dowódcy jednostki, w której żołnierz pełni służbę (o uprawnieniach co najmniej dowódcy pułku), wynikła konieczność ustalenia postępowania w sytuacji, gdy dowódca wniosku takiego nie złoży.

Przyjęto również zasadę, że w razie wszczęcia postępowania karnego przeciwko żołnierzowi, nie wszczyna się postępowania przed sądem honorowym lub koleżeńskim. Jest to zgodne z ogólną zasadą, że za jeden czyn może być wymierzona tylko jedna kara. Zasada ta ma jeden wyjątek — przewidziany zresztą i w regulaminie poprzednim. Dotyczy on żołnierza zawodowego — dezertera, a uchylającego się od wymiaru sprawiedliwości. W takim wypadku, mimo prowadzenia postępowania karnego można usunąć go z zawodowej służby wojskowej w trybie dyscyplinarnym.

W nowym regulaminie przyjęto zasadę, że ukaranie powinno nastąpić w terminie 15 dni, a nie jak dotychczas 7, przy czym dla dowódców okręgów lub szefów rodzajów wojsk i służb przedłużono termin ten z 10 do 30 dni, a dla Ministra Obrony Narodowej — z 30 do 45 dni. Dłuższe terminy pozwolą na bardziej szczegółowe wyjaśnienie rodzaju i okoliczności przewinienia, co jest niezbędnym warunkiem zastosowania odpowiedniej kary.

Trzymiesięcznym terminem przewidzianym w dotychczasowym regulaminie objęto również wypadki, kiedy przewinienie dyscyplinarne zostało ujawnione w wyniku działalności organów rewi-

zji lub kontroli państwowej. Było to konieczne z uwagi na to, że czas trwania rewizji lub kontroli niejednokrotnie przekraczał 6 miesięcy, lub ujawnione w jej toku przewinienia popełniono znacznie wcześniej, co ze względu na ogólną zasadę niekaralności przewinienia po upływie 6 miesięcy od jego popełnienia, uniemożliwiłoby ukaranie dyscyplinarne.

W celu umożliwienia przełożonym, zwłaszcza wyższego szczebla, dokładniejszego poznania sylwetki sprawcy przewinienia dyscyplinarnego, wprowadzono zasadę przedstawiania karty wyróżnień i kar danego żołnierza podczas raportu służbowego.

Przyjęto, że nowo wprowadzonej kary służby w oddziale dyscyplinarnym nie wymierza się żołnierzom rezerwy odbywającym przeszkolenie wojskowe, żołnierzom służby długoterminowej oraz studentom odbywającym przeszkolenie wojskowe w jednostkach. Tym ostatnim nie wymierza się też kary aresztu ścisłego. Podyktowane to jest tym, iż nie ma potrzeby stosowania najsurowszych kar w stosunku do tych osób, których związek z wojskiem jest krótkotrwały (rezerwiści, studenci) lub wobec żołnierzy, których młody wiek stanowi przeciwwskazanie do stosowania tego rodzaju kar.

Wprowadzono zasadę, że wyróżniający się żołnierze mogą być zwalniani przedterminowo od odbycia części służby w oddziale dyscyplinarnym, przy czym zwolnienie może nastąpić dopiero po odbyciu 2/3 kary, ale nie wcześniej niż po upływie jednego miesiąca.

Uczyniono zastrzeżenie, że żołnierzom nie mającym ukończonych 18 lat i żołnierzom-kobietom nie wymierza się kar aresztu zwykłego ani ścisłego. Powyższe postanowienia podyktowane zostały względami humanitarnymi.

W nowym regulaminie wprowadzono również zmianę do zasad karania dyscyplinarnego w wypadkach szczególnych.

Dowódcy lub komendantowi garnizonu przyznano prawo występowania z wnioskiem o cofnięcie zezwoleń podoficerom, chorążym i oficerom nie pełniącym czynnej służby wojskowej na noszenie umundurowania i oznak wojskowych, w wypadku ukarania za przewinienia dyscyplinarne popełnione w czasie noszenia munduru. Ma to na celu zapobieganie wypadkom kompromitacji munduru przez osoby, które otrzymawszy zezwolenie na jego noszenie nie potrafią tego docenić.

Wprowadzono zasadę, że w razie ukarania żołnierza — kierowcy za czyn będący naruszeniem przepisów o ruchu drogowym, uzasadniający cofnięcie prawa jazdy ukaranemu, dowódca jed-

nostki jest obowiązany wystąpić do wydziału komunikacji prezydium właściwej rady narodowej z odpowiednim wnioskiem.

Oddzielnie należy omówić sprawy odpowiedzialności żołnierzy za wykroczenia.

Wykroczenie, w myśl prawa o wykroczeniach, jest to czyn zagrożony karami aresztu lub ograniczenia wolności do 3 miesięcy albo grzywną do 5 tys. złotych względnie jedną z tych kar.

Do wykroczeń zalicza się między innymi: zakłócenia spokoju publicznego, wprowadzenie w błąd władzy lub urzędu, trudnienie się zawodem bez posiadania do tego uprawnień lub bez zezwolenia właściwych władz, uporczywe zakłócenie spoczynku nocnego, wulgarne zachowanie się w miejscach publicznych, usuwanie lub niszczenie znaków drogowych, uszkodzanie urządzeń służbowych do ochrony wybrzeży wód morskich lub wewnętrznych, nieostrożne obchodzenie się z ogniem, materiałami łatwopalnymi, zanieczyszczenia wody do picia, naruszanie przepisów prawa łowieckiego, przepisów o ruchu na drogach publicznych itp.

Żołnierze za popełnione wykroczenia ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną lub przed sądem honorowym (koleżeńskim) albo przed organami powołanymi do orzekania w sprawach wykroczeń (np. kolegium do spraw wykroczeń przy prezydium rady narodowej).

Dowódca jednostki, który otrzyma od organu powołanego do orzekania w sprawach wykroczeń, albo od bezpośrednio zainteresowanego organu, instytucji lub osoby wniosek o ukaranie żołnierza, pociąga winnego do odpowiedzialności dyscyplinarnej na zasadach określonych regulaminem, a jeżeli sprawa kwalifikuje się do postępowania przed sądem honorowym lub koleżeńskim kieruje ją do właściwego sądu.

Ukaranie dyscyplinarne albo wszczęcie postępowania przed sądem honorowym lub koleżeńskim nie może nastąpić po upływie 6 miesięcy, a gdy czyn jest zagrożony karą aresztu — 1 roku.

Regulamin podkreśla, że żołnierzom przed ukaraniem należy dać możność złożenia wyjaśnień, a nawet dowódca może zażądać akt sprawy i innych materiałów od tych instytucji i osób, które zwróciły się o ukaranie żołnierza. Rzecz jasna, że dowódca musi zawiadomić tę instytucję, osobę, organ o sposobie załatwienia wniosku.

Regulamin określa też odpowiedzialność żołnierzy za wykroczenia skarbowe, oraz za wykroczenia, za które określone organy (np. MO, SOK, Straży Leśnej, ochrony przyrody) mogą nakładać grzywny. W tych wypadkach żołnierze odpowiadają w trybie postępowania mandatowego, tj. uiszczają mandat. Jeżeli żołnierz odmówi uiszczenia mandatu, a właściwy organ zwróci się do dowód-

cy jednostki o ukaranie żołnierza, to dowódca karze za ten czyn dyscyplinarnie. Organy wojskowe nie egzekwują kary grzywny.

Uwzględnienie w regulaminie dyscyplinarnym odpowiedzialności za wykroczenie nie jest w zasadzie przepisem nowym, gdyż poprzedni regulamin również o tej odpowiedzialności mówił (nowe są tylko przepisy dotyczące wykroczeń przeciw mieniu lub interesom konsumentów). W nowym regulaminie sprawa ta została bardziej szczegółowo omówiona.

Do innych zmian dokonanych w kolejnych rozdziałach regulaminu należy zaliczyć: postanowienia dotyczące uchylania kar dyscyplinarnych i przedterminowego zwalniania z odbycia kary.

Dowódcy związku taktycznego przyznano prawo do przedterminowego zwolnienia żołnierzy z odbycia części kary zakazu opuszczania koszar (okrętu) lub innego miejsca zakwaterowania oraz aresztu zwykłego i ścisłego, z okazji świąt podległych jednostek wojskowych lub w innych usazadnionych okolicznościach. Dotyczy to żołnierzy pełniących służbę w jednostkach podległych tym dowódcom. Wspomniane uprawnienia przysługiwały dotychczas Ministrowi Obrony Narodowej (w szerszym zakresie obejmującym również święta państwowe i Dzień Wojska Polskiego) oraz dowódcom okręgów wojskowych. Zgodnie z nowym przepisem dowódca związku taktycznego może powziąć taką decyzję, na przykład z okazji wręczenia podległej jednostce sztandaru, nadania orderu lub odznaczenia państwowego, przyznania zespołowej nagrody za szczególne osiągnięcia w szkoleniu, nadania jednostce imienia patrona itp.

Przyznanie wymienionych uprawnień dowódcom tego szczebla jest wyrazem dalszej demokratyzacji życia wojskowego i zarazem decentralizacji uprawnień dyscyplinarnych.

Wprowadzono też zmiany w ewidencji wyróżnień i kar dyscyplinarnych.

Obecnie wszystkie decyzje o wyróżnieniach podaje się w rozkazie dziennym lub specjalnym oraz wpisuje do karty wyróżnień i kar. Dotychczas nie było obowiązku uwzględnienia w rozkazach takich wyróżnień, jak: pochwała, pochwała przed frontem pododdziału (oddziału) oraz na zbiórce oficerów, chorążych i podoficerów. Z jednej strony kierowano się tu potrzebą określenia ważności tego rodzaju wyróżnień, z drugiej zaś potrzebą ścisłego ich ewidencjonowania, z uwagi na to, że w efekcie charakteryzują one postawę danego żołnierza oraz służą stosowaniu właściwej praktyki dyscyplinarnej.

Z tych samych względów do kart wyróżnień i kar wpisuje się obecnie wszystkie środki wychowawcze orzeczone przez sądy honorowe i koleżeńskie, w tym również orzeczenia ograniczające

się do wytknięcia obwinionemu niewłaściwego postępowania. Dotychczas obowiązek ten dotyczył tylko kar orzeczonych przez sądy honorowe i koleżeńskie lub wymierzonych na ich wniospek.

Zniesiono obowiązek umieszczania w rozkazach dziennych kary upomnienia, ponieważ kara ta polega wyłącznie na ustnym wytknięciu niewłaściwego postępowania.

Skrócono w odniesieniu do żołnierzy służby zasadniczej — z dwóch lat do jednego roku — okres, po upływie którego skreśla się z ewidencji wszystkie kary dyscyplinarne i uważa za niebyłe, jeżeli w ciągu tego roku nie byli oni karani sądownie lub dyscyplinarnie karą podlegającą wpisowi. Utrzymanie dotychczas obowiązującego dwuletniego okresu — pokrywającego się praktycznie z okresem pełnienia zasadniczej służby wojskowej — nie było czynnikiem wychowawczym. Nie zmieniono tego natomiast w odniesieniu do kadry, którą obowiązuje okres dwuletni.

Ustalono, że skreślenie z ewidencji kary dyscyplinarnej, wymierzonej za jedno z wykroczeń określonych w pkt. 109 regulaminu, może nastąpić dopiero po upływie dwóch lat. Przepis ten wynika z odpowiednich postanowień prawa o wykroczeniach.

Wiąże się z tym równocześnie obowiązek wymieniony w pkt. 127, tj. że karty wyróżnień i kar, w których są wpisy dotyczące kar wymierzonych za wykroczenia, określone we wspomnianym punkcie 109, mogą być zniszczone dopiero po upływie dwóch lat od zwolnienia do rezerwy szeregowców lub podoficerów służby zasadniczej.

Określono, że z chwilą przeniesienia żołnierza do innej jednostki właściwy przełożony powinien wymienić kartę wyróżnień i kar na nową, jeżeli w poprzedniej są wpisy dotyczące uchylenia lub skreślenia kary.

Zachowując obowiązek sprawdzania przez przełożonych prawidłowości udzielania wyróżnień i wymierzania kar dyscyplinarnych, nie podano okresów w jakich powinny być dokonywane te sprawdzenia, tak jak to normował dotychczasowy regulamin. Zostało to podyktowane tym, że w praktyce dyscyplinarnej, której w pewnym sensie odbiciem są wpisy do karty wyróżnień i kar, przełożeni powinni być doskonale zorientowani, a więc nie konieczne jest ściśle określanie tych terminów.

*
* *
*

Po raz pierwszy załączono do regulaminu tekst ustawy o dyscyplinie wojskowej o odpowiedzialności żołnierzy za przewinienia dyscyplinarne i za naruszanie honoru i godności żołnierskiej. Było to podyktowane tym, że regulamin jest rozwinięciem tej usta-

wy i przełożony stosując odpowiednią praktykę dyscyplinarną powinien w równym stopniu korzystać tak z ustawy, jak i z regulaminu.

*
* *
*

Omówione zmiany nie wyczerpują całej nowelizacji regulaminów, trudno jest bowiem omówić je w krótkim opracowaniu. Poznanie wszystkich zmian powinno być wynikiem szczegółowego przestudiowania regulaminów.

W nowych regulaminach zwrócono również uwagę na językową poprawność sformułowań oraz przejrzystość i rzeczowość układu poszczególnych rozdziałów.

Pozostawiono w nich wiele przepisów dotychczas obowiązujących.

Jest to jak najbardziej słuszne, gdyż kumulowały one wieloletnie doświadczenia. Przy wprowadzaniu zmian, zespoły opracowujące regulaminy starały się konfrontować je z regulaminami bratnich armii państw socjalistycznych.

IV. KONSEKWENTNE PRZESTRZEGANIE WYMOGÓW REGULAMINÓW WOJSKOWYCH GWARANTEM SYSTEMATYCZNEGO UMACNIANIA ZWARTOŚCI I MOCY BOJOWEJ SIŁ ZBROJNYCH

Regulaminy wojskowe stanowią szczególnie zbiór praw i obowiązków żołnierzy, których bezwzględne przestrzeganie jest nieodzowną koniecznością dla zwartości moralno-politycznej i gotowości bojowej wojska.

Jest wiele powinności, które nakładają na każdego żołnierza regulaminy wojskowe i nie sposób w niniejszym opracowaniu wszystkie je omówić. Każdy żołnierz w ramach indywidualnego studiowania regulaminów, zapoznaje się z nimi szczegółowo celem prawidłowego przyswojenia i realizowania w praktyce.

Zwrócić jednak trzeba uwagę na te aspekty treści regulaminów, które w sposób bezpośredni lub pośredni są wspólne dla nich wszystkich, a mianowicie odnoszą się do postanowień zarówno regulaminu służby wewnętrznej, jak też dyscyplinarnego, musztry czy też służby garnizonowej i wartowniczej.

Są nimi m.in. postanowienia dotyczące takich podstawowych obowiązków żołnierskich jak:

a) miłość Ojczyzny i żarliwość polityczna, na bazie których

to cech kształtuje się wysoka ideowość, będąca podstawą wzorowego pełnienia służby wojskowej;

b) umiłowanie służby wojskowej, warunkujące osiąganie dobrych wyników w szkoleniu, wzorowego pełnienia służby wartowniczej, dbałość o broń, sprzęt i mienie wojskowe, jak też bezwzględne przestrzeganie tajemnicy wojskowej;

c) świadome podporządkowanie się wymogom dyscypliny wojskowej, otaczanie szacunkiem swych dowódców i przestrzeganie zasad żołnierskiego koleżeństwa.

1. UMIŁOWANIE OJCZYZNY — CZYNNIKIEM MOBILIZUJĄCYM DO WZOROWEGO PEŁNIENIA SŁUŻBY WOJSKOWEJ

Fundamentalnym warunkiem wzorowego pełnienia służby wojskowej, ze strony każdego obywatela PRL — jest głębokie umiłowanie Ojczyzny.

Nie przypadkiem element świadomego i aktywnego udziału żołnierza w obronie całości ojczystego kraju, pokojowej pracy narodu i jego socjalistycznych zdobyczy — jest wyeksponowany na czołowym miejscu w Regulaminie służby wewnętrznej.

O wzorowym wykonywaniu całokształtu zadań i powinności żołnierskich, przypominają żołnierzom proste i krótkie sformułowania tegoż regulaminu: „*żołnierz dotrzymuje niezłomnie przysięgi wojskowej, którą złożył na wierność Ojczyźnie i Narodowi*”.

„*Przysięga wyraża cele i zadania stawiane żołnierzowi przez naród. Jest ona źródłem siły moralnej żołnierza, wyrazem nierozwalnej więzi sił zbrojnych z narodem.*” (Pkt 5 Reg. sł. wew.).

„*Żołnierz daje przykład miłości ojczyzny. Dziedziczy i kontynuuje najpiękniejsze tradycje wolnościowe narodu polskiego, tradycje walk o niepodległość i prawa ludu*”. (Pkt 8 Reg. sł. wew.).

„*Żołnierz reprezentuje i odpowiada za dobre imię Wojska Polskiego, dlatego zawsze powinien być wzorem godnego i kulturalnego zachowania się...*” (Pkt 10 Reg. sł. wew.).

A więc świadomość celów i zadań ma być spoiwem wszystkich cnót i cech wzorowego żołnierza, które gwarantować będą zarówno jego aktywny udział w szkoleniu i w praktycznym wypełnianiu zadań, jak też w godnej postawie wobec przełożonych, kolegów i środowiska cywilnego.

Wysoka ideowość pomaga żołnierzowi zrozumieć sens i istotę braterstwa broni z żołnierzami armii zaprzyjaźnionych i niezbędną konieczność nienawidzenia wrogów ustroju socjalistycznego i wszystkich tych, którzy godzą w interesy narodowe Polski.

Na gruncie takich cnót jak: patriotyzm, proletariacki internationalizm, oddanie sprawie walki o postęp i socjalizm można kształtować inne, niezwykle ważne dla zwartości moralnej i gotowości bojowej wojska walory żołnierskie. Do nich przede wszystkim należy zaliczyć: odwagę, męstwo i inicjatywę, przywiązanie do swego dowódcy; dbałość o broń, sprzęt i mienie wojskowe oraz przestrzeganie tajemnicy wojskowej.

Młodzież nasza jest politycznie przygotowana do włączania jej w nurt społecznego i politycznego zaangażowania, tuż po przybyciu do jednostek wojskowych celem pełnienia służby.

Atmosfera heroizmu i pracy, jaka towarzyszy budownictwu socjalistycznemu w naszym kraju, działalność wychowawcza partii, organizacji młodzieżowych, prasy, radia, nowy typ stosunków między ludźmi itp. oddziałują na nasze społeczeństwo, a więc i na naszą młodzież.

Obowiązkiem każdego dowódcy, począwszy od dowódcy drużyny i plutonu, jest stworzyć takie warunki, aby to oddziaływanie było potęgowane, tym bardziej że do pomocy w rozwijaniu wysokiego poziomu pracy ideowej ma on cały zastęp oddanych i ofiarnych żołnierzy — członków i kandydatów PZPR*.

Wychowawcza rola członków partii w oddziaływaniu na najbliższe środowisko jest bardzo duża. „*Ich bojowość — jak stwierdził Minister Obrony Narodowej, gen. broni Wojciech Jaruzelski — i zaangażowanie wsparte aktywnością masowej organizacji żołnierskiej — Kół Młodzieży Wojskowej — znalazło dobitny wyraz w czynie zjazdowym, do którego akces zgłosili prawie wszyscy żołnierze. W rezultacie czynu zjazdowego nastąpił dalszy wzrost świadomości politycznej i gotowości bojowej wojska wykazywane w codziennym napiętym trudzie szkoleniowym*”.

2. UMIŁOWANIE SŁUŻBY WOJSKOWEJ — REKOJMIĄ SIŁY I GOTOWOŚCI BOJOWEJ WOJSKA

Każdego obywatela PRL powinno cechować umiłowanie rzetelnej pracy dla dobra Ojczyzny. Pracą żołnierza jest jego służba wojskowa, jako patriotyczny obowiązek wszystkich obywateli.

Od żołnierza naród wymaga umiłowania tej służby i pełnienia jej z takim przeświadczeniem, że od sposobu wykonywania codziennych obowiązków zależy gotowość i siła bojowa ludowego Wojska Polskiego.

* Do PZPR należy ponad 80% ogółu oficerów, ponad 57% chorążych, 44% podoficerów zawodowych i 32% podchorążych oraz blisko 11% żołnierzy służby zasadniczej.

Umiłowanie służby wojskowej, jest z kolei fundamentem postawy żołnierza, wykonywania rozkazów i osobistego zdyscyplinowania.

Umiłowanie służby wojskowej przejawia się w gorliwości wykonywania obowiązków, we wzorowym przestrzeganiu ustalonego porządku dnia, nie wymuszonego okazywania szacunku i dbałości o autorytet dowódcy, w koleżeńskej postawie wobec współtowarzyszy broni, w przywiązaniu do swego oddziału i całego ludowego Wojska Polskiego.

*
* *
*

Umiłowanie służby wojskowej przejawia się w praktycznej działalności wojska, a szczególnie w tych sytuacjach, w których żołnierz powinien zadokumentować swój poziom wyszkolenia taktyczno-bojowego, opanowania broni strzeleckiej i umiejętności musztry oraz stopień zahartowania fizycznego.

Stąd też bardzo ważnym jest dostrzeganie przez dowódców postaw żołnierzy w czasie ćwiczeń i wykonywania zadań, a przede wszystkim w czasie pełnienia służby wartowniczej.

*„...Zachowanie się żołnierzy na posterunku świadczy o poziomie wyszkolenia, wychowania i wartości bojowej całego oddziału (pododdziału). Po sprawności warty ocenia się również dowódców jako przełożonych i wychowawców”.**

Traktowanie służby wartowniczej jako szczególnego zadania, zapewniającego gotowość bojową oddziału, jest nakazem regulaminowym, wynikającym z doświadczeń ubiegłych wojen, a przede wszystkim II wojny światowej, która wykazała, że nieprzyjaciel liczy — z chwilą podejmowania agresywnych działań — na zaskoczenie.

Współczesne środki wykrywania manewru i ruchu wojsk przeciwnika ograniczają do minimum fakt zaskoczenia, niemniej jednak wymóg niezwykle wzorowego pełnienia służby wartowniczej w świetle rzeczywistego zagrożenia naszego kraju ze strony wrogów naszej Ojczyzny (czego dowodem były liczne fakty penetrowania naszych jednostek ze strony wywiadów obcych państw) — ma znaczenie praktyczne.

Niezwykle ważne praktyczne znaczenie ma również regulaminowy wymóg dbałości o broń i sprzęt wojskowy, jaki został żołnierzom powierzony do użycia w szkoleniu, na polu walki oraz w sytuacjach określonych w pkt 19 Regulaminu służby wewnętrznej Sił Zbrojnych PRL.

* Regulamin służby garnizonowej i wartowniczej Sił Zbrojnych PRL, cz. II rozdz. VIII str. 56 pkt 135.

Nieprzestrzeganie obowiązujących przepisów regulaminów, instrukcji i zarządzeń w tej sprawie powoduje zagrożenie osłabienia gotowości bojowej oddziałów. Chodzi tu również m.in. o fakty przedostawiania się jednostek broni, amunicji czy też ładunków wybuchowych w ręce niepowołane:

— przestępców, którzy wykorzystują broń, amunicję i materiały wybuchowe, docierające do ich rąk z jednostek wojskowych, do celów rabunkowych, a nawet zbrodniczych aktów porywania samolotów;

— ludzi nie doświadczonych i nie umiejących się posługiwać bronią, a przede wszystkim młodzieży, skutkiem czego mogą być wypadki śmiertelne.

Brak należytej troski o stan broni i amunicji oraz nieprzestrzeganie przepisów odnośnie do ich użycia, może powodować wypadki pociągające za sobą ofiary śmiertelne i kalectwo żołnierzy.

Przestrzeganie regulaminów wojskowych ma też niezwykle ważne znaczenie od strony profilaktycznego zabezpieczenia żołnierzy przed różnego rodzaju nieszczęśliwymi wypadkami w czasie zajęć i pracy.

Można bez przesady powiedzieć, że obowiązujące w wojsku zasady i normy postępowania, ujęte w regulaminach, choć niekiedy ograniczają swobodę postępowania pojedynczych żołnierzy, są dla wojska jako całości — dobrodziejstwem. Wprowadzają bowiem w życie wojskowe porządek, regulują szereg różnych spraw i problemów, powodują, że służba wojskowa przebiegać może bezpiecznie.

Zachowywanie się niezgodnie z regulaminami, nawet pojedynczego żołnierza, zagraża bezpieczeństwu życia nie tylko jego samego, a nieraz całej obsługi działa, załogi czołgu bądź okrętu.

Trzeba sobie zdać sprawę, że takie niebezpieczeństwo zagraża nie tylko w czasie wojny, ale również i w czasie pokoju — zwłaszcza podczas ćwiczeń w okresie pokojowego szkolenia żołnierzy.

A więc znajomość regulaminu musztry, jak też i innych instrukcji regulujących zachowanie się żołnierza, w czasie posługiwania się bronią lub sprzętem na polu walki, zapobiega skutecznie wszelkim nieszczęśliwym wypadkom.

*
* *

Beztroska lub lekceważenie wymogów czujności wobec prób penetracji wrogich wywiadów, stwarza realne niebezpieczeństwo osłabienia gotowości bojowej oddziałów, a nawet zagraża gotowości bojowej sił zbrojnych.

Niedocenywanie faktów świadczących o próbach dotarcia do źródeł informacji o potencjale obronnym naszego kraju przez obce wywiady jest zbrodnią wobec interesów narodu i Ojczyzny.

Dlatego też wyraźnie wyeksponowano w Regulaminie służby wewnętrznej Sił Zbrojnych PRL obowiązek każdego żołnierza w odniesieniu do:

— zdecydowanego przeciwdziałania wszelkim próbom zdrady Ojczyzny, szpiegostwa, dywersji i sabotażu; zachowania czujności wobec wszelkich prób osłabienia zwartości wojska, podważania jego jedności moralno-politycznej i gotowości bojowej;

— bezwzględного utrzymania w tajemnicy wszelkich spraw, o których żołnierz się dowiedział bezpośrednio lub pośrednio w związku z odbywaniem służby wojskowej, jeżeli te sprawy należą do tajnych albo gdy utrzymania ich w tajemnicy wymaga dobro służby.

Niezwykle ważny jest przy tym regulaminowy obowiązek zachowywania tajemnicy zarówno w czasie pełnienia czynnej służby wojskowej, jak i po zwolnieniu z niej.

Problem ten nabiera wielkiego znaczenia zarówno ze względów tych, że kontakty międzyludzkie są współcześnie bardziej rozległe aniżeli dawniej, jak też w świetle stosowania przez ośrodki wywiadowcze — obok perfidnych form szantażu — przemysłnych sposobów zdobywania informacji o interesujących ich sprawach, nowoczesnymi środkami technicznymi.

Nie oznacza to wcale, że wrogie ośrodki wywiadowcze, czy też przesyłani przez nich do naszego kraju szpiegowie nie korzystają z bardzo prostych form zdobywania informacji jak: podsłuchiwanie rozmów telefonicznych, rozmów w publicznych środkach komunikacji, czytanie listów, publikacji itp. lub też kradzieży dokumentów, które niezgodnie z przepisami przechowujemy, lub posługujemy się nimi w miejscach nieodpowiednich.

3. ŚWIADOMA DYSCYPLINA — NIEZBĘDNYM ELEMENTEM SPOISTOŚCI I SPREŻYSTOŚCI WOJSKA

Zagadnieniu dyscypliny wojskowej, potrzebie jej ciągłego umacniania i przeciwdziałania wszelkim ujemnym zjawiskom w życiu wojska oraz doskonaleniu działalności wychowawczej i profilaktycznej, ogniwa dowódcze i aparat partyjno-polityczny wszystkich szczebli dowodzenia poświęcają bardzo dużo uwagi. Dyscyplina bowiem spełnia funkcję spoiwa, które nadaje organizacji sił zbrojnych sprężystości i operatywności, co jest konieczne, zarówno w czasie prowadzenia działań wojennych, jak i dla zapewnie-

nia sprawnej organizacji procesu szkolenia i wychowania w czasie pokoju.

Ścisłe wykonywanie obowiązków żołnierskich i przestrzeganie norm postępowania dotyczy nie tylko pojedynczych żołnierzy, lecz także poszczególnych pododdziałów i oddziałów jako jednolitych organizmów wojskowych. Innymi słowy, pododdziały i oddziały określamy zdyscyplinowanymi wtedy, gdy każdy żołnierz z osobna oraz one same jako jednolite organizmy wojskowe ściśle i dokładnie wykonują wszystkie obowiązki i zadania oraz ściśle przestrzegają norm postępowania zawartych w regulaminach, rozkazach, zarządzeniach, instrukcjach i innych obowiązujących przepisach wojskowych.

*

*

*

W działalności dowódców, zmierzającej do zapewnienia wysokiego poziomu dyscypliny, na czoło wysuwa się praca ideowo-wychowawcza. Od jej poziomu i skuteczności w znacznym stopniu zależy stan dyscypliny żołnierzy. Im bardziej żołnierz jest uświadomiony, im lepiej rozumie mechanizm życia społecznego i lepiej orientuje się w warunkach i tendencjach rozwojowych otaczającej go rzeczywistości, tym lepiej wykonuje swoje obowiązki, tym wyższy prezentuje poziom dyscypliny, tym lepiej przygotowany jest do obrony niepodległości i suwerenności naszej ojczyzny i jej socjalistycznego ustroju.

Fakt, iż świadomość jest zasadniczym elementem, na którym opiera się dyscyplina naszej armii, nie oznacza wcale rezygnacji z innych środków, zapewniających subordynację żołnierza. Nawet wysoki stopień uświadomienia poszczególnych żołnierzy nie wyklucza u nich przejawów niezdyscyplinowania. Stąd wynika konieczność stosowania w wojsku przymusu. Praca nad pogłębianiem świadomości powinna, między innymi prowadzić do zrozumienia i uznania niezbędności tego przymusu. Żołnierz bowiem musi podporządkować się woli swego dowódcy, musi wykonywać jego rozkazy, chociaż nie zawsze będą one zgodne z jego osobistym życzeniem czy zdaniem. Inne postawienie sprawy byłoby naruszeniem samej istoty wojska i dyscypliny wojskowej. Źródłem zdyscyplinowanego działania powinna być świadomość, a jego cechami, subordynacja i karność.

*

*

*

Niezwykle ważną rolę w kształtowaniu dyscypliny w pododdziale, w całokształcie przedsięwzięć mających zapewnić należyte wykonanie przez żołnierzy zadań, spełnia przyjaźń i koleżeństwo żołnierskie.

Pod pojęciem koleżeństwa rozumieć powinniśmy cały zespół czynników stanowiących o prawidłowym układzie stosunków wśród współtowarzyszy broni.

Ściśle konkretyzuje treść koleżeństwa i zadania stąd wynikające dla żołnierzy pkt. 12 Regulaminu służby wewnętrznej Sił Zbrojnych PRL: „*Koleżeństwo oparte na szacunku, przywiązaniu i trosce o towarzysza broni stanowi jedną z zasadniczych cnót żołnierza. Koleżeństwo zobowiązuje do życzliwej — a gdy potrzeba — i ofiarnej pomocy każdemu żołnierzowi — towarzyszowi broni. Żołnierz bez względu na niebezpieczeństwo i trudności, szczególnie na polu walki, powinien spieszyć na pomoc koledze, wiedząc, że gdy on sam znajdzie się w potrzebie, każdy żołnierz udzieli mu również pomocy. Powinien zawsze szczerze i odważnie zwracać koledze uwagę wtedy, gdy ten postępuje nieodpowiednio. Żołnierz źle pojmuje koleżeństwo, jeśli pomaga w popełnianiu wykroczeń lub je przemilcza*”.

Jak więc wynika z powyższego, o stosunkach koleżeńskich decyduje poczucie solidarności dobrze rozumianej i wspólnota zadań oraz demokratyczny charakter stosunków.

Humanizm w stosunkach międzyludzkich — to sprawa ludzkiego traktowania człowieka, to sprawa traktowania człowieka jako najwyższej wartości. Składa się na to niewątpliwie i kultura współżycia i takt oraz dobre wychowanie. Nade wszystko jednak o stopniu humanizacji stosunków między ludźmi decyduje stopień przestrzegania przez ludzi takich zasad moralnych: jak solidarność, pomoc wzajemna, przyjaźń, braterstwo i koleżeństwo, poszanowanie godności ludzkiej, a także nienadużywanie czyjeś zaufania, dotrzymywanie słowa itp.

Wszystkie tego typu zasady mają ogromne znaczenie, tak w społeczeństwie jako całości, jak i w poszczególnych środowiskach, w tym również w środowisku wojskowym. Większość tych zasad głoszona jest w społeczeństwie ludzkim od dawna. Niektóre z nich — np. zasada solidarności i koleżeństwa — związane są zwłaszcza ze stosunkami w wojsku. Ze względu na warunki i potrzeby walki zbrojnej na ogół w każdej armii, niezależnie od jej charakteru i zadań, głoszone hasła solidarności i koleżeństwa żołnierskiego. Rzecz jednak w tym, że w społeczeństwach i armiach klasowo zróżnicowanych nie było należytych warunków, by zasady takie mogły być powszechnie stosowane.

Społeczeństwo socjalistyczne zasady takie w pełni aprobuje

i wzbogaca, a ponadto stwarza warunki, w których mogą one być urzeczywistnione. Obserwujemy to w naszym społeczeństwie, w którym zasady te stopniowo, coraz bardziej upowszechniają się; obserwujemy to zwłaszcza w naszym wojsku.

W ludowym Wojsku Polskim poszanowanie godności własnej każdego żołnierza podniesione zostało do rangi regulaminowych zasad życia wojskowego. O rozwój tych zasad troszczą się organizacje partyjne i młodzieżowe. Zasady te wyrażają się m.in. w braterskiej pomocy udzielanej poszczególnym żołnierzom w nauce, w pokonywaniu różnych osobistych trudności związanych z warunkami życia wojskowego. Rozwój zasad współżycia w wojsku i dbałość o ich przestrzeganie jest obowiązkiem każdego żołnierza.

V. ROLA OFICERÓW I PODOFICERÓW WE WDRAŻANIU ZASAD I WYMOGÓW REGULAMINÓW W PRAKTYCE ŻYCIA ŻOŁNIERSKIEGO

Nowe regulaminy w sposób znacznie szerszy niż poprzednie eksponują rolę przełożonych w organizowaniu procesu szkolenia i wychowania żołnierzy, kształtowaniu stanu moralno-politycznego i dyscypliny w pododdziałach i oddziałach. Na przełożonego każdego szerebla nałożono obowiązek dawania przykładu w ścisłym przestrzeganiu regulaminów i rozkazów. Nie jest to oczywiście przypadkowe.

W nowoczesnej armii socjalistycznego typu przełożony występuje nie tylko jako dowódca swych żołnierzy, ale również jako ich nauczyciel i wychowawca. Te funkcje przełożonego sprawiają, że z niego biorą przykład podwładni, dla których jego służba i praca stanowią wzór postępowania. Dlatego też dobrym nauczycielem i wychowawcą może być tylko ten przełożony, którego cechuje nienaganne zachowanie, wysoka kultura życia, dbałość o honor. Takich właśnie cech od przełożonego wymagają przepisy regulaminów. Takie cechy, poprzez swój osobisty przykład, powinien kształtować u podległych mu żołnierzy.

Istotny wpływ na kształtowanie dyscypliny wywiera autorytet dowódcy i jego przykład osobisty oraz prawidłowo ukierunkowana w pododdziale działalność wychowawcza ze strony kolektywu.

O stopniu zdyscyplinowania żołnierzy niemal zawsze decyduje osobowość dowódcy: jego osobiste walory dowódcze, pracowitość, sprawiedliwa ocena podwładnych, jedność słów i czynów, takt, odwaga, a nierzadko i wrodzone poczucie humoru.

Od dowódcy lubianego i szanowanego nawet kara jest przyjęta z aprobatą przez podwładnego. I odwrotnie, nawet wyróżnienie, jeśli jest udzielone przez dowódcę nie mającego autorytetu, nie cieszy żołnierza. Nie szczyli się tym wyróżnieniem.

Postawa ideowa, kultura, wiedza i umiejętności wojskowe dowódcy, postępowanie nacechowane zgodnością słów i czynów zyskują w oczach żołnierzy najwyższą rangę. Autorytet u podwładnych zdobywa się więc sumienną pracą, wysokim poziomem wiedzy wojskowej i politycznej oraz troską o podwładnych.

Jednym z istotnych i najbardziej skutecznych środków kształtowania zdyscyplinowanych postaw żołnierzy, a pozostającym w ścisłym związku z autorytetem, jest przykład osobisty. Walory osobiste dowódcy powinny być dla żołnierza wzorem osobowym cnót żołnierskich i zasad postępowania.

Przykład osobisty przełożonego jest obowiązkiem regulaminowym przełożonego. W części dotyczącej ogólnych obowiązków przełożonych, w Regulaminie służby wewnętrznej Sił Zbrojnych PRL czytamy: „Przełożony powinien dawać przykład odwagi, wytrwałości, sumienności, wzorowego i kulturalnego zachowania się oraz ścisłego przestrzegania regulaminów i rozkazów”.

Podwładni obserwują postawę moralną i polityczną przełożonych, ich wiedzę i umiejętności fachowe, równocześnie ich osądzają. Swym opiniom najczęściej nie dają widocznego, uchwytnego wyrazu. Ich stosunek ujawnia się dopiero w szczególnych sytuacjach. Na podstawie tego osobistego stosunku, niewidocznego psychicznego poparcia lub — czasem niestety — dezaprobaty, kształtują się wzajemne układy społeczne w pododdziale.

Funkcjonalna rola przykładu osobistego w kształtowaniu zdyscyplinowanych postaw opiera się na naśladownictwie. Nie jest to jednak naśladownictwo proste, bezkrytyczne. Opiera się ono na ocenie i wartościowaniu czynów i postaw dowódców. Żołnierz powołany do służby wojskowej przychodzi do zupełnie nowego środowiska, o którym ma tylko bardzo ogólne wyobrażenie, często wypaczone. Musi się przystosować do nowych wymagań. W warunkach istnienia gotowych wzorów, uznawanych i przyjmowanych, proces przystosowania przebiega harmonijniej i szybciej.

Podstawą przykładu osobistego jest jedność słów i czynów, głoszonych zasad i praktyki życia codziennego. Zgodność słów i działania stawia dowódcę przed koniecznością stosowania wysokich wymagań wobec siebie samego. Taka postawa obok uprawnień i obowiązków wynikających z zajmowanego stanowiska daje również moralne prawo do stawiania wysokich wymagań i ich konsekwentnego egzekwowania wobec podwładnych. Rozbieżności między zasadami głoszonymi przez dowódcę a jego postępowaniem

mogą mieć wpływ na postawy żołnierzy. Tam gdzie dowódca przez niedbalstwo nie przestrzega przepisów mundurowych, regulaminowych i bez uzasadnionej potrzeby narusza porządek dnia, tam i żołnierze będą przejawiać tendencje do omijania niewygodnych dla nich postanowień. Okresowe wzmaganie wymagalności na pokaz, z okazji kontroli i inspekcji prowadzi do obłudy i cwaniactwa. Umacnia wśród żołnierzy przekonanie, że wystarczy zaprezentować się dobrze tylko wobec kontrolujących, a po ich odejściu wszystko wraca do normalnego trybu. Odbija się to niekorzystnie na postawie moralnej żołnierzy. W konsekwencji prowadzi do tego, że jako jedyną uzasadnioną potrzebę przestrzegania regulaminów i zasad żołnierskiego zachowania się uznają kontrolę i wymagania wyższego przełożonego.

*

*

*

Ciągłość, stałość i konsekwencja oddziaływań dyscyplinarnych stanowią postawę obustronnego zrozumienia i zharmonizowania poczynąń kadry i żołnierzy służby zasadniczej. Dlatego też dowódca w swojej pracy wychowawczej powinien oprzeć się na kolektywie pododdziału. Dotychczasowa działalność kolektywów żołnierskich wykazała, że miały one, jako jedna z form pracy profilaktycznej, znaczny wpływ na kształtowanie dyscypliny wojskowej pododdziałów. Te funkcje kolektywu pomagającemu dowódcy w kształtowaniu socjalistycznych zasad współżycia społecznego oraz dyscypliny wojskowej dowiodły, że dojrzał on do rangi instytucji ustawowej. Wyrazem tego jest prawne usankcjonowanie kolektywów żołnierskich w nowych kodeksach karnych z kwietnia 1969 r. i ustawie o dyscyplinie wojskowej, jako instytucji spełniającej istotne funkcje wychowawcze w wojsku i jako poważny instrument kształtujący wysoki poziom zdyscyplinowania pojedynczych żołnierzy oraz integrujący społeczność żołnierską.

*

*

*

Regulaminy w szczególny sposób podkreślają rolę przełożonych w utrzymaniu dyscypliny wojskowej, stanowiąc, że utrzymanie dyscypliny jest podstawowym obowiązkiem przełożonych. Równocześnie nowe przepisy regulaminów nakładają na przełożonych obowiązek bezwzględnego zwalczania wszelkich przejawów naruszania dyscypliny przy czym ci przełożeni, którzy nie reagują na postępowanie podwładnych i niższych stopniem niezgodne z normami społecznymi, nieprzestrzeganie porządku wojskowego i ła-

mania przepisów regulaminowych, ponoszą za to odpowiedzialność dyscyplinarną.

Oczywiście właściwe reagowanie na naruszenia przepisów regulaminowych przez podwładnych winno mieć na celu wyłącznie dobro służby. Przełożony winien sprawować władzę nad podwładnymi zgodnie z przepisami regulaminu dyscyplinarnego i według swojej najlepszej woli oraz głębokiego zrozumienia własnej roli jako wychowawcy. Pamiętać przy tym musi, że szczególnym prawom, jakie dają mu regulaminy, muszą też odpowiadać zwiększone obowiązki i własny przykład. Dlatego też każdy przełożony sam musi być wzorem karności i dyscypliny, aby mieć moralne prawo — w oczach swych podwładnych — do reagowania na łamanie przez nich przepisów regulaminowych.

*

*

*

Istotną rolę, w praktycznym wdrażaniu wymogów regulaminów wojskowych w życiu pododdziałów i oddziałów, odgrywa należyta kontrola wykonywania rozkazów i wypełniania obowiązków służbowych przez żołnierzy. Życzliwy i przyjazny stosunek do żołnierzy nie wyklucza wcale konsekwentnej, wojskowej, regulaminowej wymagalności. Kontrola, jako zewnętrzna forma tej wymagalności, przyzwyczajają żołnierzy, zwłaszcza w pierwszym okresie wdrażania nowych regulaminów, do ścisłego przestrzegania ich postanowień. Wiadomo przecież, że wrażenia z pierwszych dni pobytu w wojsku mocno utrwalają się w pamięci żołnierza, pozostawiają w jego psychice niezatarte ślady. W tym właśnie czasie kształtuje się zazwyczaj pogląd żołnierza na wojsko, co później rzutuje na jego stosunek do służby i pracy, do nakładanych na niego obowiązków wynikających z regulaminów wojskowych.

Ponadto należyta i częsta kontrola wykonywania regulaminowych obowiązków przez żołnierzy sprzyja wyrabianiu u nich prawidłowych nawyków. Nawyki odgrywają istotną rolę we wdrażaniu żołnierzowi regulaminowych zasad w codziennym żołnierskim życiu. Są one działaniami szablonowymi, wykonywanymi jak gdyby podświadomie, formują się w procesie wielokrotnego powtarzania i ćwiczenia jakiejś umiejętności, czy postępowania w sytuacjach typowych. Nawyki są więc elementami składowymi złożonych umiejętności i świadomej działalności. Wykonanie czynności nawykowej przebiega względnie łatwo, w sposób ściśle uporządkowany, według uprzednio wyuczonego wzoru, nie wymaga ani specjalnego namysłu, ani koncentracji uwagi.

Sprawa ukształtowania odpowiednich nawyków jest w wojsku bardzo ważna. Toteż w szkoleniu żołnierzy wyrobienie odpowied-

nich nawyków traktować należy jako jeden z zasadniczych celów szkolenia.

Wyrabianie nawyków to nie tylko sprawa pewnych czynności, to również sprawa zachowania się żołnierzy, wyrobienia w nich pewnej systematyczności i pedanterii. Są to sprawy istotne, podnoszą bowiem sprawność bojową pododdziału i wzmacniają dyscyplinę. Przez częstą i systematyczną kontrolę, zwłaszcza w początkowym okresie służby wojskowej, zapobiegamy kształtowaniu się nawyków niewłaściwych, co ma niezmiernie istotny wpływ na wyrabianie właściwych postaw żołnierskich.

*

*

*

Innym czynnikiem odgrywającym rolę we wdrażaniu wymogów nowych regulaminów w życie wojska jest mobilizacja opinii kolektywów żołnierskich w procesie wychowania żołnierzy.

Warunki życia wojskowego, szkolenia oraz różnorodne zadania, z natury rzeczy stwarzają możliwość kształtowania się kolektywnych więzi. Istotą kolektywu żołnierskiego, wyróżniającą go spośród innych grup społecznych jest głęboka ideowość i wspólnota zadań społeczno-użytecznych, co przejawia się zarówno w służbie, jak i poza służbą oraz wynika ze swoistej funkcji całego kolektywu i każdego członka tego zespołu. Jest nią również wojskowa organizacja życia wojskowego oraz wszechstronność i uniwersalność żołnierskiego zawodu. Specyfika życia wojskowego, wynikająca z przeznaczenia oraz wychowawczej funkcji wojska, wymaga prężnej organizacji, wysokiej dyscypliny i głębokiej świadomości wszystkich żołnierzy. Wreszcie istotą kolektywu żołnierskiego jest aktywność i dynamizm, ciągle oddziaływanie kolektywu na swych członków, przekształcanie ich charakteru i świadomości, kształtowanie właściwego stosunku do państwa i narodu.

Tak silny stopień integracji oraz identyfikacja jednostki z kolektywem rodzi specyficzną więź, która spełnia rolę regulatora w kształtowaniu osobowości jego członków. W rezultacie, wśród żołnierzy tworzą się różne powiązania: przyjaźń, koleżeństwo, współpraca, wspólnota ideologiczna. Dopiero jednak wspólne zadania szkoleniowe, wspólne ćwiczenia tworzą kolektyw zdolny do aktywnego oddziaływania na swych członków. Zewnętrznym wyrazem tego jest zbiorowe ocenianie poczynąń poszczególnych członków zespołu. Tworzy się opinia o działaniach członków danej grupy. Wpływ tej opinii na postawę członków grupy, na ich poczynania może być bardzo duży.

Dlatego też każdy przełożony powinien tak kształtować kolektyw, nadać mu określony kierunek działania, zmierzający do rea-

lizacji zadań wychowawczych i szkoleniowych, aby zmobilizować go do jak najlepszej realizacji postawionych zadań.

Kształtowanie i umacnianie kolektywu, ściśle współdziałającego z dowódcą, nie jest zadaniem ani łatwym ani prostym. Szczególnego znaczenia nabiera tu osobisty autorytet dowódcy. Właściwy wysiłek opłaci się jednak stokrotnie, gdyż odpowiednio funkcjonujący, zgrany kolektyw niesie nieocenioną pomoc swym członkom zarówno w służbie, jak i szkoleniu, uczy wspólnego działania, wyrabia poczucie odpowiedzialności, przyswaja zasady żołnierskiego współzycia i tak istotnego w warunkach wojska współdziałania.

*
* *

Kolejnym czynnikiem mającym istotny wpływ przy wdrażaniu nowych regulaminów wojskowych jest kształtowanie właściwych stosunków międzyludzkich.

Dla właściwego funkcjonowania każdego organizmu społecznego, a wojskowego w szczególności, konieczne jest odpowiednie ukształtowanie w tym organizmie stosunków międzyludzkich. Stosunki te powinny kształtować się zgodnie z wewnętrzną treścią i dynamiką rozwojową tego organizmu, jego społeczną funkcją i przeznaczeniem w oparciu o panujące w nim normy moralne i wzorce społeczne, wspólne interesy i tradycje. A więc szeroko rozumiane dobro pododdziału i oddziału, wymogi procesów szkolenia i wychowania żołnierzy, normy moralno-etyczne i prawne oraz praktyka dyscyplinarna, określone regulaminami i instrukcjami stosunki służbowe pomiędzy przełożonymi a podwładnymi na wszystkich szczeblach, dokładne określenie zadań wszystkich funkcji i stanowisk — wpływają na kształt stosunków międzyludzkich.

Służba wojskowa, bardziej niż wszystkie inne rodzaje pracy, wymaga zespołowego wysiłku wszystkich żołnierzy. Wymaga tego zdolność bojowa wojska, na którą składa się skoordynowany wysiłek pojedynczych żołnierzy, pododdziałów i oddziałów. Porządek organizacyjny posiada w wojsku szczególne znaczenie, zwłaszcza od strony jego wpływu na kształtowanie odpowiednich stosunków międzyludzkich.

Na układ stosunków międzyludzkich wpływa wydatnie także miejsce pracy. W warunkach wojska życie skupia się przede wszystkim w koszarach oraz pomieszczeniach biurowych sztabów. Koszarowy system życia wojska wpływa korzystnie na zacieśnianie bezpośrednich stosunków międzyludzkich pomiędzy żołnierzami

zamieszkałymi na izbie żołnierskiej, uczącymi się na jednej sali wykładowej lub odpoczywającymi w świetlicy czy klubie.

Na kształtowanie stosunków międzyludzkich w wojsku wywierają także wpływ właściwości osobowe żołnierzy, jak cechy charakteru, kwalifikacje zawodowe, stopień ideowo-politycznego zaangażowania i wyrobienia kulturalnego, jakość i zakres zainteresowań i sposób ich zaspokajania, wreszcie autorytet służbowy i osobisty.

Celem naszego wychowania jest humanizacja stosunków zachodzących pomiędzy ludźmi we wszystkich dziedzinach i płaszczyznach. Na gruncie wojska oznacza to także określone stosunki między żołnierzami.

Czynnikami składającymi się na to są: kultura współzycia, takt przełożonych, wysoki poziom polityczny i ideowe zaangażowanie przełożonych i podwładnych, odpowiednia atmosfera, przestrzeganie we wzajemnych stosunkach takich podstawowych zasad moralnych, jak solidarność, przyjaźń, koleżeństwo, wzajemna pomoc i poszanowanie ludzkiej godności.

Ścisłe podporządkowanie jednych ludzi drugim ma miejsce w każdej armii. Służy to określonemu celowi, ułatwia skuteczność działania zespołów ludzkich. Jednakże podporządkowanie to nie może przekształcać się w panowanie jednych nad drugimi. Umiejętne kształtowanie właściwych stosunków międzyludzkich w żołnierskim kolektywie — to jeden z podstawowych warunków osiągnięcia sukcesów w służbie i szkoleniu.

Na zakończenie kilka słów o wpływie popularyzacji wyróżniających się żołnierzy w procesie wdrażania nowych regulaminów.

Jest rzeczą normalną, iż ludzie pragną uznania społecznego. Każdemu człowiekowi zależy na uzyskaniu uznania ze strony osób szanowanych i stojących wyżej w hierarchii społecznej, jak i współtowarzyszy. Płyne z tego wychowawcze znaczenie i społeczny sens aprobaty przełożonego. Wyróżnienia w formie pochwał i nagród są rodzajami aprobaty społecznej. Ale same nagrody problemu nie wyczerpują. Żołnierze w dużym stopniu są uczuleni na różne formy uznania społecznego. Lubią, aby dostrzegano ich ofiarność i poświęcenie, ich trud i wysiłek. Dlatego właściwe słowo aprobaty czy uznania wyrażone na czas przez dowódcę, postawienie na wzór innym, często znaczy więcej niż oficjalna nagroda.

Dlatego też popularyzacja przodujących, wyróżniających się żołnierzy, ich osiągnięć w przyswajaniu sobie zasad nowych regulaminów winna być dla nich dowodem, że przełożeni widzą ich osiągnięcia i umieją odpowiednio je ocenić. Będzie to jednocześnie

bodźcem dla innych, którzy jakże często jeszcze wyrażają opinię, że przełożeni widzą i ganią żołnierzy, kiedy zrobią oni coś złe, natomiast rzadko dostrzegają pozytywne działanie żołnierza.

Tylko umiejętne połączenie wszystkich czynników wychowawczych, opartych o osobisty przykład przełożonego, z konsekwentną, regulaminową wymagalnością, popartą systematyczną kontrolą, pozwoli na szybkie wdrożenie zasad nowych regulaminów do codziennej praktyki życia naszego wojska.

VI. METODYCZNE WSKAZANIA W ZAKRESIE POPULARYZACJI TREŚCI NOWYCH REGULAMINÓW WOJSKOWYCH

Przygotowując zajęcia z kadrami zawodową i żołnierzami służby zasadniczej, mające na celu spopularyzowanie założeń i treści nowych regulaminów wojskowych, należy brać za podstawę przede wszystkim przepisów regulaminów.

Materiał zawarty w niniejszym opracowaniu stanowić powinien pomoc w wydobyciu tych elementów, na które chcielibyśmy zwrócić szczególną uwagę w zależności od:

a) składu grupy szkoleniowej (oficerowie i chorążowie, podoficerowie zawodowi, żołnierze służby zasadniczej);

b) konkretnych potrzeb jednostki, wynikających zarówno ze specyfiki zadań, jak też aktualnego poziomu wyszkolenia i dyscypliny.

Z oficerami należy szczegółowiej omówić te fragmenty regulaminów i dokonać szerszego ich komentarza, które dotyczą:

— czynników determinujących potrzebę nowelizacji regulaminów i ewolucji dokonywanych zmian w okresie powojennego rozwoju naszej armii;

— zasadniczych zmian w regulaminach, wynikających z ducha i treści klasowej armii oraz potrzeb wychowawczo-szkoleniowych ludowego Wojska Polskiego;

— zadań i obowiązków kadry zawodowej zarówno w procesie zapoznawania żołnierzy z nowymi regulaminami, jak też wdrażania ich zasad i wymogów w życiu praktycznym wojska;

— form pracy wychowawczej realizowanych przez dowódców, (przełożonych) przy aktywnym współudziale kolektywów żołnierskich.

Z żołnierzami służby zasadniczej, obok omówienia zagadnień dotyczących treści klasowej armii oraz zadań i obowiązków stąd wynikających, wyeksponować te elementy z całości materiału, które związane są z określeniami konstytucyjnymi i treścią przysięgi wojskowej.

Stąd też w pogadance z żołnierzami służby zasadniczej główną uwagę należy skoncentrować na omówieniu takich problemów jak:

- miejsce i rola czynnika świadomości polityczno-społecznej w procesie szkolenia i wychowania;

- społeczno-moralne aspekty dyscypliny wojskowej;

- szczególne obowiązki żołnierskie w umacnianiu gotowości bojowej: wzorowe pełnienie służby wartowniczej, przestrzeganie porządku dnia, aktywny udział w szkoleniu i zdyscyplinowanie, czujność, koleżeństwo wobec współtowarzyszy broni, szacunek wobec przełożonego;

- prawa i obowiązki żołnierskie w świetle regulaminów (droga służbowa przy składaniu raportów, przywileje z tytułu pełnienia służby wojskowej itp.);

- prawo do wyróżnień za wzorowe pełnienie służby i odpowiedzialność dyscyplinarna za brak zdyscyplinowania i niewłaściwe postępowanie;

- uprawnienia i obowiązki kolektywu żołnierskiego w procesie oddziaływania wychowawczego (rola sądów koleżeńskich, znaczenie reedukacyjne funkcji poręczeń i kurateli wobec żołnierzy oddanych na wychowanie kolektywom itp.).

W czasie zajęć programowych, jak też i innych form pracy pozalekcyjnej (gawędy, dyskusje, wieczory pytań i odpowiedzi itp.) poświęconych omówieniu problematyki regulaminowej, należy treść przedstawioną w niniejszym opracowaniu uzupełnić elementami pokazowymi (plansze z wypisanymi cytatami z regulaminów, materiały wizualne przedstawiające prawidłową sylwetkę żołnierską, pokazy praktyczne itp.), które by wspomagały proces zrozumienia i zapamiętania.

Z tych też względów zajęcia powinny mieć charakter bardziej zbliżony do dyskusyjnych, aniżeli wykładu.

Nieodzowne więc byłoby oprzeć się nie na konspekcie, który jest zbyt obszerny, lecz na syntetycznym jego planie. Przykładowo zamieszczamy poniżej ramowy plan-konspekt, obejmujący w całości treść przedstawionego materiału, obliczonego na zajęcia dwuczęściowe po 90 minut lekcyjnych:

Część I

SPOŁECZNO-POLITYCZNE ASPEKTY TREŚCI REGULAMINÓW WOJSKOWYCH

Wstęp:

- zaznajomienie z treścią rozkazu Ministra Obrony Narodowej, wprowadzającym w życie nowe regulaminy wojskowe;
- scharakteryzowanie procesu przygotowania i wydania regulaminów w oparciu o materiały zamieszczone w prasie;
- podkreślenie znaczenia dokładnego poznania treści nowych regulaminów dla ich praktycznej realizacji.

I. ROLA, CHARAKTER I EWOLUCJA TREŚCI REGULAMINÓW WOJSKOWYCH

1. Rola regulaminów jako niezbędnego czynnika w życiu wojska:

- czym są regulaminy dla żołnierzy sił zbrojnych;
- idea przewodnia treści regulaminów wojskowych;
- podstawowe akty ustawodawcze i prawne, stanowiące źródło przepisów i ustaleń regulaminowych;
- rola regulaminów w życiu wojska (wpływ na zapewnienie prawidłowego procesu szkolenia, na stopień zdyscyplinowania żołnierza itp.).

2. Klasowy charakter regulaminów wojskowych:

- związki zachodzące między strukturą klasową społeczeństwa a armii i wpływ tego czynnika na zadania armii;
- wpływ przeobrażeń i charakteru ludowego Wojska Polskiego na ewolucję treści regulaminów.

II. CZYNNIKI DETERMINUJĄCE POTRZEBĘ NOWELIZACJI REGULAMINÓW WOJSKOWYCH

III. CHARAKTERYSTYKA ZASADNICZYCH ZMIAN I UZUPEŁNIEŃ DOKONANYCH W NOWYCH REGULAMINACH WOJSKOWYCH

Zakończenie:

- sprecyzowanie ogólnych wniosków;
- odpowiedzi na pytania;

— zapoznanie z planem cz. II zajęć i polecenia dotyczące zapoznania się z materiałami źródłowymi.

C z ę ś c I I

W s t ę p :

Przypomnienie ogólnych tez z zajęć cz. I (z żołnierzami służby zasadniczej celowe byłoby zrealizować to w formie postawienia kilku pytań szczegółowych i uogólnienia w podsumowaniu).

I. KONSEKWENTNE PRZESTRZEGANIE WYMOGÓW REGULAMINÓW WOJSKOWYCH — GWARANTEM SYSTEMATYCZNEGO UMACNIANIA ZWARTOŚCI I MOCY BOJOWEJ SIŁ ZBROJNYCH

1. Ustanawianie praw i obowiązków obywateli oraz ich egzekwowanie — podstawowym atrybutem każdej władzy państwowej.
2. Kształtowanie pozytywnych cech żołnierskich, dyscypliny i porządku wojskowego oraz zasad żołnierskiego zachowania się w oparciu o świadomość obywatelską.
3. Wysoka ideowość żołnierzy — podstawą wzorowego pełnienia służby wojskowej.
4. Umiałowanie służby wojskowej — niezbędnym elementem wzorowej postawy żołnierskiej.
5. Niektóre, szczególnie istotne dla gotowości bojowej wojska, wymogi regulaminów wojskowych:
 - świadome zdyscyplinowanie żołnierzy, jako niezbędny warunek wysokiej sprawności i gotowości bojowej wojska;
 - służba wartownicza i wewnętrzna — szczególnymi zadaniami w zakresie zapewnienia gotowości bojowej pododdziałów i oddziałów;
 - przestrzeganie ustalonego porządku dnia, właściwej organizacji i dyscypliny szkolenia — gwarantem stałej zwartości i gotowości bojowej pododdziałów;
 - żołnierskie zachowanie się — odbiciem poziomu wyszkolenia żołnierza;
 - przestrzeganie zasad koleżeństwa żołnierskiego, opartego na szacunku i przywiązaniu oraz trosce o towarzysza broni — jedną z naczelných cnót żołnierskich i niezbędnym elementem powodzenia w walce;
 - należyte opanowanie zasad i nawyków z zakresu musztry — czynnikiem zapewniającym sprawne i umiejętne korzystanie na polu walki z nowoczesnego uzbrojenia oraz sprzętu wojskowego;

12. B. Gwardiak — *Nowy Regulamin musztry Sił Zbrojnych PRL* — „Żołnierz Wolności” Nr 178/1970 r. str. 3.
13. T. Mallik — *Nowe ustawy wojskowe* — „Żołnierz Wolności” Nr 156/1970 r. str. 1 i 3.
14. *Nowe regulaminy — instrumentem podnoszenia gotowości bojowej* — rozmowa z dowódcą śląskiego OW, gen. dyw. F. Siwickim — „Żołnierz Wolności” Nr 203/1970 r. str. 3 i 5.
15. *Regulaminy, a gospodarka wojskowa* — rozmowa z Głównym Kwatermistrzem WP, gen. bryg. M. Obiedzińskim — „Żołnierz Wolności” Nr 219/1970 r. — str. 1 i 3.
16. *Nowe prawo karne w wojsku* — rozmowa z Naczelnym Prokuratorem Wojskowym, płk. dr. L. Czubińskim — „Żołnierz Wolności” Nr 214/1970 r. str. 1 i 3.
17. S. Nogala — *Zasady i sposoby przygotowania oraz prowadzenia zajęć z musztry* — „Żołnierz Wolności” Nr 211/1970 r. str. 3.
18. W. Magoń — *Pozytywne sankcje dyscyplinarne w regulaminach wojskowych i ich stosowanie w wychowaniu marynarzy*.
19. M. Michalik — *O niektórych zagadnieniach socjalistycznych stosunków międzyludzkich*, wyd. Zarządu Propagandy GZP WP, Warszawa 1965 r.
20. W. Kapuściński — *Wojskowe normy prawne na straży dyscypliny i porządku wojskowego*, wyd. Zarządu Propagandy GZP WP, Warszawa 1966 r.
21. *Rola kolektywu żołnierskiego w kształtowaniu dyscypliny wojskowej*, wyd. Zarządu Propagandy GZP WP, Warszawa 1967 r.

SPIS TREŚCI

I. Rola, charakter i ewolucja treści regulaminów wojskowych . . .	3
1. Rola regulaminów, jako niezbędnego czynnika w życiu wojska	3
2. Charakter regulaminów — odbiciem treści klasowej państwa i armii	8
3. Ewolucja treści regulaminów w związku z rozwojem ludowego Wojska Polskiego i jego zadaniami (na przykładzie regulaminu dyscyplinarnego)	14
II. Czynniki determinujące potrzebę dokonanej nowelizacji regulaminów wojskowych	18
III. Charakterystyka zasadniczych zmian i uzupełnień dokonanych w nowych regulaminach wojskowych	25
1. Zasadnicze zmiany dokonane w Regulaminie służby wewnętrznej Sił Zbrojnych PRL	25
2. Zasadnicze zmiany dokonane w Regulaminie służby garnizonowej i wartowniczej Sił Zbrojnych PRL	29
3. Zasadnicze zmiany dokonane w Regulaminie musztry Sił Zbrojnych PRL	34
4. Zasadnicze zmiany dokonane w Regulaminie dyscyplinarnym Sił Zbrojnych PRL	36
IV. Konsekwentne przestrzeganie wymogów regulaminów wojskowych — gwarantem systematycznego umacniania zwartości i mocy bojowej sił zbrojnych	49
1. Umiłowanie Ojczyzny — czynnikiem mobilizującym do wzorowego pełnienia służby wojskowej	50

2. Umiłowanie służby wojskowej — rękojmnią siły i gotowości bojowej wojska	51
3. Świadoma dyscyplina — niezbędnym elementem spójności i sprężystości wojska	54
V. Rola oficerów i podoficerów we wdrażaniu zasad i wymogów regulaminów w praktyce życia żołnierskiego	57
VI. Metodyczne wskazania w zakresie popularyzacji treści nowych regulaminów wojskowych	64
Bibliografia	69

